วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 44 ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2568 (16-47)

ทำความเข้าใจข้อถกเถียงและการใช้แนวคิดของ “Precarity” และ “Precarious Work” ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์

กฤษฎา ธีระโกศลพงศ์*
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันที่รับบทความ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2566
วันที่แก้ไขบทความ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2566
วันที่ตอบรับบทความ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาคำว่า “Precarious work” “Precariat” “Precarity” และ “Precariousness” นำมาใช้ในหลายมิติของการศึกษาทางสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นสังคมวิทยา มานุษยวิทยา นโยบายสังคม และรัฐศาสตร์ แต่ความหมายเชิงปฏิบัติการยังคลุมเครือในการออกแบบนโยบาย บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนวรรณกรรมสำคัญที่อธิบายแนวทางการศึกษาและถกเถียงในเรื่องนี้ แบ่งออกเป็น (1) ภววิทยาของความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะและเงื่อนไขการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทำให้กลับมาทบทวนความหมายของชีวิตและความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิตไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่เกิดขึ้นจากแบบแผนและโครงสร้างทางสังคม และเผชิญสภาวะที่ “การขูดรีดแบบแนบนิ่ง” (2) การวิเคราะห์ชนชั้นอันตรายในโครงสร้างทางสังคมใหม่ในบริบทของโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ และการศึกษาการจ้างงานเสี่ยงและไม่มั่นคงในกรณีศึกษาของประเทศภาคพื้นเอเชีย ท้ายนี้ บทความให้มุมมองของการวิเคราะห์ Precarity เกี่ยวข้องกับประเด็นอื่นที่ไม่ใช่แค่งานและแรงงาน นอกจากนี้ แนวคิดนี้ยังขาดการเชื่อมต่อกับปฏิบัติการทางนโยบาย ระบบการบริหารแรงงาน และการเก็บสถิติแรงงานที่ยังอยู่ภายใต้กรอบของทวิลักษณ์ที่แบ่งแยกแรงงานในและนอกระบบ

คำสำคัญ: ความเสี่ยง; งานเสี่ยง; ชนชั้นแรงงานเสี่ยง; การจ้างงานที่ไม่มีมาตรฐาน

* **ผู้รับผิดชอบบทความ: Kritsadathe@outlook.com** **DOI: xx.xxxxx/tujournal.xxxx.x**

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 16 18/4/2568 BE 15:08

Thammasat Journal, Volume 44. No. 1, 2025 (16-47)

Understanding Debates over, and Usage of, Concepts of Precarity and Precarious Work in Social Science Research

Kritsada Theerakosonphong*
Faculty of Social Administration, Thammasat University

Received 24 October 2023
Received in revised 12 December 2023
Accepted 20 December 2023

Abstract

Several social scientific disciplines, including sociology, anthropology, social policy, and political science, use the terms precarious work, precariat, precarity, and precariousness, with ambiguous meanings in policy interventions. This article attempts to clarify multiple perspectives and discussions surrounding this subject, including: 1) the ontology of relationships with human conditions and lives, considering life security and stability as both naturally occurring and influenced by social structures and norms, while also being subject to flexploitation; and 2) an analysis of the dangerous class in the new social structure in the context of neoliberal globalization, along with an examination of precarious work in Asian nations. In addition, an analytical perspective on precarity is presented, pertaining to other aspects unrelated to work and labor. This concept is disconnected from policy practices, the labor administration system, and labor statistics, which operate within a dualistic framework that separates formal and informal labor.

Keywords: precarity; precarious work; precariat; non-standard employment

* **Corresponding author: Kritsadathe@outlook.com** **DOI: xx.xxxxx/tujournal.xxxx.x**

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 17 18/4/2568 BE 15:08

1. สำรวจปฏิบัติการของแนวคิด Precarious work และ Precariat

เอกสารของ International Labour Office เรื่อง "Precarious Jobs in Labour Market Regulation" นำประเด็น "Precarious work" มาอภิปราย และ ACTRAV[1] มีข้อเสนอแนะให้แก้ปัญหาระดับนโยบายและการบริหาร ดังนี้ (1) การจัดทำนโยบายเศรษฐกิจและสังคมเพื่อต่อสู้กับ Precarious work (2) การส่งเสริมการเจรจาต่อรองร่วมเพื่อลด Precarious work (3) การนำมาตรฐานแรงงานสากลมาใช้งานเพื่อรองรับหลักการคุ้มครองสิทธิการทำงาน และ (4) การรณรงค์ในสหภาพแรงงานสำหรับต่อต้าน Precarious work แล้วเอกสารฉบับนี้เสนอว่า ที่ประชุมใหญ่ International Labour Office ปี 2003 เคยอภิปรายถึงความสัมพันธ์การจ้างงานสามฝ่าย (Triangular employment relationships) ผ่านผู้แทนหรือนายหน้า จึงเป็นความเคลือบแคลงให้เกิดการจ้างงานที่ไม่เป็นธรรม แล้วนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะฉบับที่ 198 ว่าด้วยความสัมพันธ์การจ้างงาน (Recommendation No.198 on Employment Relationship) ในปี 2006 เพื่อเป็นแนวทางแก้ปัญหาเรื่องนี้ ขณะที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญของ International Labour Office กลับเห็นว่า มาตรฐานแรงงานไม่มีประสิทธิภาพใช้งาน (International Labour Office, 2012)

คำว่า Precarious work เป็นปัญหาการรับรู้ของแต่ละปัจเจกบุคคลและการระบุสถานะทางกฎหมาย ส่วนบทบาทของ International Labour Office ทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานแรงงานและให้แนวทางของนโยบาย ขณะที่ ACTRAV อธิบาย Precarious work มีสาเหตุมาจาก "ข้อตกลงทางสัญญา" (contractual arrangements) ได้แก่ (1) สัญญากำหนดระยะเวลาในลักษณะที่มีระยะสั้นชั่วคราว ตามฤดูกาล รายวัน และรับจ้างชั่วคราว (2) ธรรมชาติของความสัมพันธ์การจ้างงานสามฝ่ายในรูปแบบของการจ้างงานแอบแฝง เหมาช่วง และผ่านนายหน้า จากทั้งสองประการคือความไม่เป็นธรรมของการจ้างงานและไม่มีหลักประกันการคุ้มครอง (International Labour Office, 2012) ถัดมาฝ่ายลูกจ้างในไตรภาคีของ International Labour Office เสนอประเด็น Precarious work ในวารสาร *International Journal of Labour Research* แล้วมีบทความเรื่อง "*Precarious Work: An International Problem*" ใช้ความสัมพันธ์การจ้างงานของแรงงานกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ทำงานบางเวลา ผู้รับงานไปทำที่บ้าน และคนทำงานบ้าน (ดูแล/ทำความสะอาด/อื่น ๆ) นำมาถกเถียงในที่ประชุมใหญ่ของ International Labour Office ตั้งแต่กลางทศวรรษ 1990 (Marin, 2013) ดังนั้น การสร้างเงื่อนไขของการจ้างงานที่ไม่เป็นธรรมคือสาเหตุที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิและไม่มั่นคงต่อการดำรงชีวิตและการทำงานตามมาอีกมาก

ภารกิจการบริหารและพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐในประเทศไทย ทั้งกระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และอื่น ๆ

---

[1] Bureau for Workers 'Activities (ACTRAV) เป็นส่วนงานที่ของสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Office) มีผู้เชี่ยวชาญที่ทำงานเชื่อมโยงกับสหภาพแรงงาน เพื่อนำข้อเสนอขององค์กรแรงงานมาพัฒนานโยบายและกิจกรรมของสำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ ทั้งในสำนักงานใหญ่และสำนักงานตามภูมิภาคและพื้นที่ต่าง ๆ (ประมวลข้อมูลมาจาก https://www.ilo.org/actrav/about/lang--en/index.htm)

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 18 18/4/2568 BE 15:08

ไม่นิยมใช้และกล่าวถึงแนวคิด “Precarious work” ทั้งที่เป็นแนวคิดที่ใช้เป็นฐานทำความเข้าใจและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม คำนี้ในประเทศโลกใต้ใช้กันในแวดวงวิชาการทางสังคมศาสตร์จนกลายเป็นข้อถกเถียงทางวิชาการ ผู้เขียนนำแนวคิด “Precarious work” และ “Precariat” เพื่ออธิบายถึงการนำไปใช้ในสองแนวทางการศึกษาในบทความนี้ ได้แก่ (1) ภววิทยา (ontology) เพื่อทำความเข้าใจการดำรงอยู่ของแรงงานทั้งความสัมพันธ์ที่เป็นอัตวิสัยและภววิสัย (subject-object relations) (2) ภาพแทนของแรงงานในฐานะชนชั้นใหม่ในระบบทุนเสรีนิยมใหม่ ที่ไม่ใช่การวิเคราะห์ชนชั้นแรงงานดั้งเดิมตามวิธีคิดมาร์กซิสต์ (Marxian ideas) ส่วนแนวทาง (3) การศึกษาเชิงประจักษ์ (empirical study) ที่เป็นผลจากการวิจัย แล้วพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายสังคมและเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับแรงงาน จะไม่กล่าวถึงในบทความนี้ เพราะจุดมุ่งหมายเพื่อทบทวนรากฐานความคิดและข้อถกเถียงทางวิชาการเพื่อใช้ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์เท่านั้น

1.1 ความเข้าใจพื้นฐานในความหมายของ “Precarious” และ “Precariousness”

คำว่า “Precarious” เพิ่มเข้าใน *Oxford English Dictionary* เป็นครั้งแรกในปี 2018 แสดงให้เห็นว่าคำนี้เริ่มเป็นคำที่ใช้กันทั่วไป แล้วคำอธิบายในพจนานุกรมเป็นการสังเคราะห์มาจากความหมายที่ใช้ในชีวิตประจำวัน อาจเป็นผลสืบเนื่องจากงานวิจัยและข้อเรียกร้องของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ถัดมาตัวอย่างใน *Oxford Learner’s Dictionary of Academic English* อธิบายคำว่า “Precarious” (*Adj.*) หมายถึง “ความไม่ปลอดภัย หรือไม่แน่นอน หรือภยันตราย” เช่น บางประเทศ พึ่งพิงอาศัยของการนำเข้าเชื้อเพลิงในระยะยาว ถือเป็นสถานการณ์ที่มีความเสี่ยง (precarious situations) ส่วนคำว่า “Precariousness” (*N.*) หมายถึง ความเปราะบางและความไม่มั่นคงของชีวิต แต่ต้องทำงานและรวบรวมทรัพยากรให้สมาชิกในครอบครัวใช้ดำรงชีวิต (Duncan, 2018, p. 617) แล้วคำนี้ปรากฏในการศึกษาเกี่ยวกับงานและการทำงานของศาสตร์แขนงสังคมวิทยามากกว่าศาสตร์ด้านอื่นในสังคมศาสตร์ จนคำดังกล่าวได้รับการยอมรับให้มีพื้นที่การศึกษาเป็นสหวิทยาการหรือใช้ศาสตร์สาขาต่าง ๆ มาศึกษาในประเด็นนี้

ตัวอย่างของหนังสือ “*Sociology of Work: An Encyclopedia*” เป็นสารานุกรมเฉพาะด้านสังคมวิทยาการทำงาน ในเล่มดังกล่าวมีบทความของ Monnier (2013) อธิบายคำว่า “Precarious labour” คือการทำงานที่ไม่มั่นคง คาดการณ์ไม่ได้ และเผชิญความเสี่ยงที่อยู่นอกเหนือจากชีวิตเรา การทำความเข้าใจแนวคิดนี้ต้องศึกษาหนังสือ *Good Jobs, Bad Jobs* และบทความ *Precarious Work, Insecure Workers* ของ Arne Kalleberg และหนังสือ *Work After Globalization* ของ Guy Standing ทั้งนี้ Christine Monnier ทบทวนความคิดและข้อเสนอของนักวิชาการทั้งสองคน จึงสามารถให้คำนิยามของ Precarious labour หมายถึง ผลกระทบของโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ทำให้เกิดความยืดหยุ่นของรูปแบบของการจ้างงานและกำลังแรงงานทั่วโลก ปัญหาที่ตามมาของการจ้างงานคือการเคลื่อนย้ายแรงงานและแบ่งส่วนการผลิตมาให้บ้านแทนการผลิตในโรงงาน ขณะที่ภาครัฐลดบทบาทในการจัดตาข่ายความปลอดภัยทางสังคม แต่ระบบยืดหยุ่นแต่มั่นคง (flexicurity) เป็นการผสมระหว่างความมั่นคงและความยืดหยุ่น จึงเกิดขึ้นเพื่อสร้างหลักประกันการคุ้มครอง

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 19 18/4/2568 BE 15:08

ทางรายได้และการทำงาน การพัฒนาทักษะและจัดหางานให้ทำ รวมถึงการคุ้มครองทางสังคม ให้มีการกระจายทรัพยากรผ่านการจัดรายได้พื้นฐานหรือให้เงินโอนเพื่อลดผลกระทบจากการเผชิญสภาวะของความเสี่ยงและความไม่แน่นอนต่าง ๆ ในระบบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่

1.2 ความเข้าใจทั่วไปของ "Precarious work" และ "Precariat" ในแวดวงวิชาสังคมศาสตร์ไทย

เมื่อทบทวนความรู้ทางวิชาการในประเด็น Precarious work และ Precariat ของประเทศไทย เริ่มปรากฏขึ้นราวหนึ่งทศวรรษโดยนักวิชาการชื่อ ษัษฐรัมย์ ธรรมบุษดี (2556) เริ่มนำแนวคิดนี้ "Precariat" ของ Guy Standing (1948-ปัจจุบัน) มาใช้อธิบายชนชั้นใหม่ในระบบทุนเสรีนิยมใหม่ และแปลคำดังกล่าวว่า "แรงงานเสี่ยง" ตามที่ปรากฏในบทความเรื่อง "*ชนชั้นแรงงานเสี่ยง : กลุ่มคนชายขอบบนศูนย์กลางทุนนิยมเสรีนิยมใหม่*" หลังจากนั้นเริ่มมีนักวิชาการนำแนวคิด Precariat มาใช้ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ แต่เมื่อนำมาเทียบกับการศึกษาในประเด็นสภาพปัญหาการทำงานหรือแง่อื่นของแรงงานนอกระบบ (informal workers) กลับปรากฏว่า แนวคิด Precariat ยังนำมาใช้ในการศึกษาน้อย ทั้งนี้การศึกษาประเด็นของ Precarious work ในประเทศไทย เน้นที่การวิเคราะห์ชนชั้นทางสังคมของแรงงานผ่านการกดขี่ขูดรีดในรูปแบบของการจ้างงานและผลกระทบจากโครงสร้างอำนาจที่ไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจการเมือง ดังเช่น บทความเรื่อง "*แรงงานภาคเกษตรเป็นแรงงานเสี่ยงหรือไม่? : การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตทางสังคมของชาวนาไทยและเวียดนาม*" โดย วีระ หวังสัจจะโชค และ ธัชชนก สัตยวินิจ (2563) เพื่อศึกษา "ชาวนา" เปรียบเป็นชนชั้นล่างสุดเหมือนกับผู้ใช้แรงงานในโรงงาน แสดงถึงการยอมรับและคุณค่าของสถานะทางสังคมที่ฉายภาพแทนให้เป็น Precariat แต่ความหมายเชิงปฏิบัติการกว้างมากกว่าจะที่จำกัดให้ Precariat หมายถึงใคร และคนเหล่านั้นยอมรับสถานะนี้หรือไม่

ผลกระทบของเสรีนิยมใหม่ทำให้สถานะของ Precariat เป็นเงื่อนไขที่ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงได้ เพราะอุดมการณ์และชุดนโยบายเน้นปฏิบัติการให้เกิด "การทำให้ยืดหยุ่น" (flexibilization) การวิเคราะห์ด้วยชนชั้นทางสังคมแบบดั้งเดิมไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ร่วมสมัยใหม่ได้ตามทัศนะของ Guy Standing แต่อีกด้านก็เกิดการวิจารณ์แนวคิด Precariat ในแวดวงวิชาการอยู่ไม่น้อย เพราะข้อเสนอของ Standing เหมือนชี้ปมของปัญหาให้ขบคิด แต่ไม่ชวนให้กลับไปแก้ที่รากฐานของปัญหานั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นมีข้อเสนอทางนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมาตั้งแต่ศตวรรษ 21 ทั้งนโยบาย "การทำงานแลกสวัสดิการ" (workfare) และ "รายได้พื้นฐานถ้วนหน้า" (universal basic incomes) (Standing, 2011; 2020) แต่ไม่สามารถทำให้หลุดพ้นจากการครอบงำเชิงความคิดและการมีชีวิตอยู่ที่แสนเปราะบางและไม่มั่นคงของ Precariat เนื่องจากมีอัตวิสัยที่สร้างมายาคติให้ยอมรับการครอบงำอีกชั้นหนึ่งว่าตนไม่ใช่ Precariat แต่เป็นชนชั้นผู้ทำงานรับเงินเดือน (salariats) หรือผู้เชี่ยวชาญ (proficians) เช่น การมีทักษะหรือตำแหน่งงานที่จำแนกตามสถานะทางอาชีพให้สูงกว่าคนอื่น ๆ

การทำความเข้าใจแนวคิด Precariat จึงไม่ได้มีเฉพาะมุมมองเดียวตามที่ Guy Standing นำเสนอไว้ในปี 2009 เขาใช้แนวคิดนี้มาสาเหตุเริ่มต้นจากเศรษฐกิจโลกตกต่ำ (great recession) ในปี 2008 ทำให้เขากลับมาทบทวนโครงสร้างทางประวัติศาสตร์ของระบบทุนนิยม เนื่องจากบริบทโลก

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 20 18/4/2568 BE 15:08

เกิดความไม่แน่นอนและไม่มั่นคงในการทำงานและการจ้างงาน ขณะที่คำว่า “อาชีพ” (occupation) เพราะสถานะทางสังคมนี้เกี่ยวกับแบบแผนและภูมิปัญญาที่สั่งสมสืบต่อกันมา แล้วยังอ้างถึงสิทธิที่อาจนำไปสู่การผูกขาดไว้เฉพาะกลุ่มหรือสมาคมหนึ่งใด เช่น การกำหนดขอบเขตหน้าที่ของงาน ระเบียบวินัยการปฏิบัติหน้าที่ การจดทะเบียนใบอนุญาตวิชาชีพ เป็นรากฐานความคิดเป็นส่วนหนึ่งแนวคิดของ Precariat ที่ Guy Standing อธิบายว่าทุกอาชีพตั้งอยู่บนโครงสร้างลำดับชั้นและการจำแนกแรงงานออกเป็นส่วน ๆ (Standing, 2009)

ทั้งนี้ ผู้เขียนเคยเขียนบทความเรื่อง “*แนะนำความคิดของ Guy Standing: การฉ้อฉลของทุนนิยมผูกขาดและแรงงานที่มีความเสี่ยง*” เพื่อแนะนำความคิดเบื้องต้นของ Guy Standing ไว้แล้ว (กฤษฎา ธีระโกศลพงศ์, 2562ก) นอกจากนี้ ผู้เขียนบทความนี้เคยใช้คำแปลแบบเดียวกับที่ ษัษฐรัมย์ ธรรมบุษดี (2556) ในบทความเรื่อง “รูปแบบของงานที่ไม่มีมาตรฐานและแรงงานที่มีความเสี่ยงในเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม” เพราะไม่สามารถใช้คำภาษาไทยอื่นที่เหมาะสมได้ (กฤษฎา ธีระโกศลพงศ์, 2562ข) ในเวลานั้น ผู้เขียนเคยพิจารณาคำแปลอื่น เช่น “งานล่อแหลม” หรือ “งานไม่ปลอดภัย” แต่คำไม่สอดคล้องกับนิยามตามที่ Arne L. Kalleberg และ Guy Standing เสนอไว้ ภายหลังผู้เขียนจึงไม่แปลภาษาไทย แต่พยายามทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ด้วยเหตุของการเลือกใช้คำภาษาไทยต้องทำให้การรับรู้ถึงคำนิยามที่ครอบคลุมถึง “ชีวิตและการทำงานที่ไม่มีความแน่นอน ไม่มั่นคง และคาดการณ์ใดไม่ได้”

1.3 งานวิจัยและบทความแขนงสังคมศาสตร์ในประเทศไทยที่ศึกษา “Precarious work” และ “Precariat”

การศึกษาทางสังคมศาสตร์ในประเทศไทยที่ศึกษาเกี่ยวกับ Precarious work เรื่องนี้อาจไม่ใช่แค่การทำความเข้าใจรูปแบบของการจ้างงานไม่มีมาตรฐาน เพราะสัญญาจ้างงานชั่วคราวและระยะสั้น แต่ยังต้องทำความเข้าใจเงื่อนไขหรือสภาวะของการดำรงอยู่ของความเปราะบาง ความไม่มั่นคง และความไม่ปลอดภัยในดำรงชีวิต

ประการแรก การใช้แนวคิดดังกล่าวเพื่อทำความเข้าใจสภาวะการดำรงอยู่และเงื่อนไขของ Precariousness ตามที่มีบทความเรื่อง “*ชีวิตสภาวะอันตรายและความหวังภายใต้วิกฤติโรคระบาดของแรงงานหญิงข้ามชาติในจังหวัดเชียงราย ประเทศไทย*” ที่ไม่ได้นำมุมมองและแนวคิดของ Guy Standing มาใช้ในการศึกษา ขณะที่แนวทางการศึกษาของบทความนี้ได้รับอิทธิพลทางความคิดจาก Judith Butler เป็นนักปรัชญาชาวอเมริกันด้านเพศสภาพศึกษา บทความข้างต้นแปลคำว่า Precarity/Precariousness คือ “สภาวะอันตราย” เพราะตามความหมายนี้ แรงงานเผชิญความรุนแรงที่กดขี่ขูดรีดแรงงานในตลาดแรงงาน ภาพแทนของแรงงานย้ายถิ่นจึงเป็นภววิสัย (objectivity) เปรียบได้กับการมีรูปลักษณ์แต่ไม่มีจิตวิญญาณ (ทิฆัมพร สิงโตมาศ, 2565) ดังนั้น การใช้มุมมอง Precariousness ของ Butler ทำให้ต้องมาขบคิดต่อจากนี้ว่า แรงงานย้ายถิ่นเป็นกลุ่มที่เปราะบางและมีชีวิตเสี่ยงไม่ปลอดภัย ทั้งที่มนุษย์รวมตัวกันเป็นสังคม ย่อมคาดหวังมีหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ Precariousness จึงไม่ใช่ความหมายของชนชั้นทางสังคมที่ด้อยค่าผ่านสถานะทางอาชีพหรือระดับของรายได้ แต่ความหมายของ Precariousness ที่อ้างถึงในบทความนี้เป็นการพิจารณาปัญหาทางจริยธรรม

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 21 18/4/2568 BE 15:08

ในระดับภววิสัยและเป็นการกระทำความรุนแรงผ่านแบบแผนทางสังคม แล้วได้รับฉันทามติว่าถูกต้องหรือเป็นจริง เช่น หลักกฎหมาย คำสอนทางศาสนา ทำให้แรงงานเหล่านี้กลายสู่ "คนนอกหรือคนอื่น" ไปจนถึงสิ่งแปลกปลอม (xenophobia) ในตลาดแรงงาน

ประการสอง การใช้แนวคิดดังกล่าวเพื่อทำความเข้าใจสถานะหรือตำแหน่งทางสังคมของแรงงาน เป็นการศึกษากลุ่มเป้าหมายของแรงงานย้ายถิ่นในบทความเรื่อง "*Perceptions and Reality of Bargaining Power among Migrants in Mobility-Dependent Sectors: The Case of Cambodian Migrants in Fishery and Construction*" พบว่า การศึกษาทำให้เห็นดุลอำนาจการต่อรองของแรงงานย้ายถิ่นกับตัวแสดงอื่นในระบบการจ้างงานและการเคลื่อนย้ายทำงานในประเทศอื่นของ ASEAN แต่บทความนี้ใช้คำว่า Precarious work และ Precarity หากพิจารณารายการอ้างอิงในบทความแล้วพบว่า ผู้เขียนบทความอ้างถึงบทความของ Maryann Bylander แล้วบทความนี้ได้อ้างอิงแนวคิด Precarious work มาจากบทความของ Stephen Campbell อีกต่อหนึ่ง (Seng, Charoenratana, & Feuer, 2022) แต่บทความนี้แตกต่างจากบทความที่กล่าวในประการแรก เพราะไม่พิจารณา Precarity ของสภาวะการดำรงอยู่และเงื่อนไข (Livings and conditions) ในระดับภววิทยา ส่วน Campbell เป็นนักวิชาการที่นำแนวคิด Precariat ของ Guy Standing มาใช้ศึกษาแรงงานย้ายถิ่นในประเทศไทยตั้งแต่ปี 2013 เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของการเคลื่อนย้ายมาทำงานด้วยเหตุที่เกิดความยืดหยุ่นและลดความเป็นอุตสาหกรรมการจ้างงานลง ส่งผลให้เกิดการทำให้สำนึกทางชนชั้นแตกกระจาย (class fragmentation) และทำให้การรวมตัวเพื่อสร้างอำนาจการเจรจาต่อรองและสร้างความสมานฉันท์ทางสังคมเกิดขึ้นได้ยาก (Campbell, 2013)

1.4 จุดมุ่งหมายการถกเถียงแนวคิดและปฏิบัติการแนวคิด "Precarious work" และ "Precariat"

การนำแนวคิด Precarious work และ Precariat มาใช้ในการศึกษาหรือวิจัยทางสังคมศาสตร์ พบว่า Precariat ได้รับการเป็นภาพแทนของชนชั้นผู้ถูกกดขี่และอยู่ภายใต้โครงสร้างทางสังคมที่ไม่เป็นธรรม นักวิชาการส่วนใหญ่ที่ใช้แนวคิดนี้พยายามยัดเยียดใส่ภาพให้เป็นแรงงานที่ไม่ได้รับการปกป้องคุ้มครอง (unprotected workers) หรือความหมายคล้ายคลึงกับของกลุ่มคนเปราะบางและชายขอบ เช่น ประชากรข้ามชาติ กลุ่มคนชาติพันธุ์ คนพิการ ผู้สูงอายุ และเยาวชนว่างงาน ทั้งที่รูปแบบของงานและอำนาจแรงงานเป็นเรื่องสำคัญ ถ้ามีระดับของอำนาจแรงงานต่ำ อีกฝ่ายจะสร้างเงื่อนไขให้มีรูปแบบของการจ้างงานชั่วคราวและงานเหมาช่วง ส่งผลให้แรงงานไม่มีอำนาจการรวมตัวและเจรจาต่อรอง (Harrod, 2014) เหมือนกับอีกบทความเรื่อง "*เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยกระบวนการตกขอบและปฏิกิริยาต่ออำนาจรัฐและทุนของชาติพันธุ์กะเหรี่ยง*" นำแนวคิด Precariat มาใช้ในการศึกษากลุ่มคนเปราะบางในกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่เสนอภาพแทนของ Precariat ในผลลัพธ์ของการเป็นชายขอบหรือตกขอบของสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม แสดงให้เห็นว่า คนเหล่านี้ถูกคุกคามทางการเมือง ไม่ได้รับสิทธิการดำรงชีวิตและทำงานเหมือนประชาชนทั่วไป และรัฐศูนย์กลางใช้อำนาจลดทอนอัตลักษณ์ลง บทความนั้นจึงพยายามเสนอว่า การรับรู้และรู้สึกเช่นนี้คือ Precariat (ภัทรมน สุวพันธุ์ และ สุธี ประศาสน์เศรษฐ, 2563)

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 22 18/4/2568 BE 15:08

ส่วนวัตถุประสงค์ของบทความนี้ ผู้เขียนเสนอโดยไม่วิเคราะห์เฉพาะความคิดของ Guy Standing แต่จะย้อนกลับมาทบทวนความคิดเบื้องต้นของ Alain Badiou เพื่อทำความเข้าใจสภาวะการดำรงอยู่ของชนชั้นกลางในระบบทุนนิยมสมัยใหม่ และ Judith Butler เพื่อทำความเข้าใจ Precarity ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะการจ้างงานหรือการทำงาน แต่เป็นคำอธิบายในระดับอัตวิสัยหรือความรู้สึกนึกคิด (Subjective) รวมถึงอธิบายแนวคิด Precarity ในบางประเด็นโดย Antonio Negri นอกจากนี้ Arne L. Kalleberg และ Kevin Hewison ศึกษา Precarious work และวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระบบทุนนิยมโลก ทั้งที่เกี่ยวกับระบอบการเมือง ระบบการจ้างงาน การคุ้มครองทางสังคม มาตรการแรงงานและอุตสาหกรรมสัมพันธ์ ซึ่งการพัฒนาแนวคิดนี้ของนักวิชาการทั้งสองคนมาจากการวิจัยและเสนอแนวคิดนี้ในหนังสือและบทความในวารสารมาตลอด 1-2 ทศวรรษที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า การศึกษา Precarity และ Precariousness แบ่งแนวทางการศึกษาออกเป็นสองมิติ ได้แก่ มิติของ Subjective เน้นที่การรับรู้และอารมณ์ความรู้สึกของแรงงาน และมิติของ Objective เน้นที่รูปแบบของการจ้างงานและเงื่อนไขที่ทำให้งานไม่มั่นคง (Woodcock, 2023) ทั้งนี้ การใช้คำต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น “Precariat” “Precarious work” “Precarious employment” “Precarious jobs” “Precariousness” และ “Precarity” งานวิจัยหลายรายการใช้แทนที่และสลับไปมา จนแสดงให้เห็นว่ายังไม่มีคำนิยามที่ชัดเจนเพียงชุดเดียวในปัจจุบันผู้เขียนจึงเสนอแนวทางการใช้แนวคิด Precarious work แต่ต้องทบทวนรากฐานแนวคิดตามที่จะเสนอในหัวข้อ 2 และ 3

2. การศึกษาเงื่อนไขและสภาวะการดำรงอยู่ของ “Precariousness” และ “Precarity”

การทำความเข้าใจ Precariousness และ Precarity ของภววิทยา (ontology) เพื่อศึกษาเงื่อนไขหรือสภาวะการดำรงอยู่ (being) และตั้งคำถามต่อธรรมชาติของความจริง (nature of reality) ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การศึกษาเงื่อนไขและสภาวะการดำรงอยู่จึงเป็นการสนใจภาพแทนของความเสี่ยง ความไม่มั่นคง ความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นจากกรอบ (frames) ที่สร้างขึ้นจากสถาบัน โครงสร้าง และกฎหมาย กรอบนั้นสร้างอัตลักษณ์ของแต่ละปัจเจกบุคคล ทั้งยังทำให้เกิดการกดขี่ขูดรีดในตลาดแรงงาน จึงไม่ใช่การสร้างมาตรการเพื่อคุ้มครองสิทธิการทำงานให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย เนื้อหาส่วนนี้จึงเสนอให้เห็นมุมมองของนักวิชาการที่กล่าวถึง Precarity ในลักษณะที่เป็นอัตวิสัย เช่น Pierre Bourdieu (1930-2002) Judith Butler (1956-ปัจจุบัน) Alain Badiou (1937-ปัจจุบัน) และ Antonio Negri (1933-ปัจจุบัน)

จุดเริ่มต้นควรทำความเข้าใจวิธีคิดบางเรื่องของ Pierre Bourdieu เสนอคำว่า “จิตภาพแบบรวมหมู่” (collective mentality) ใน “ความไม่มั่นคงทางอัตวิสัย” (subjective insecurity) กล่าวคือ การพัฒนาและขยายตัวทางเศรษฐกิจ ในประเทศภาคพื้นยุโรป แรงงานทั้งหมดต่างเผชิญปัญหาการว่างงาน ไม่ว่าจะทำงานในอาชีพและอุตสาหกรรมใดก็ตาม จิตภาพแบบรวมหมู่ในระบบทุนนิยมเกิดขึ้นด้วยแนวคิดความยืดหยุ่น (flexibility) เพื่อลดต้นทุนและอำนาจการต่อรองของแรงงาน ขณะเดียวกันแรงงานก็เพิกเฉยต่อการสูญเสียงานที่มีสัญญาจ้างงานแบบถาวร ส่งผลให้งานกลายเป็นสินค้าหายาก การจ้างงานเป็นความเมตตาหรือสมาทานศีลของผู้จ้างงาน และการทำให้เกิดการแข่งขันในการทำงานและ

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 23 18/4/2568 BE 15:08

ต่อสู้เพื่อแย่งชิงเพื่อให้ได้รับสิ่งดีกว่าเดิม จนทำลายคุณค่าของความเป็นมนุษย์ (humanity) และความเป็นอันหนึ่งเดียวกัน (solidarity) ปรากฏการณ์เช่นนี้เรียกว่า "การขูดรีดแบบแนบนิ่ง" (flexploitation) เช่น การสร้างจิตภาพแบบรวมหมู่ให้หลงเชื่อว่า การทำงานที่มีเวลายืดหยุ่นจะมีรายได้ที่ดีกว่าเดิม และยอมรับงานใหม่ที่เปลี่ยนแปลงสภาพการทำงานจนไม่สามารถแบ่งเวลาการทำงาน การพักผ่อน และกิจกรรมส่วนตัว หรือหลัก 3 ช่วงเวลา ช่วงเวลาละ 8 ชั่วโมงตามกรอบเวลาของการทำงานในระบบอุตสาหกรรม จนกลายเป็นปัญหาต่อการรับรู้สภาวะและการดำรงชีวิตอยู่หรือไม่ (Bourdieu, 1997)

จากผลกระทบของการเปลี่ยนรูปของงานให้ยืดหยุ่นในสังคมหลังยุคอุตสาหกรรม (post-industrial society) ทำให้เกิดการครองอำนาจนำผ่านพลังการผลิตทางความคิด (cognitive productive forces) จึงมีคนจำนวนไม่น้อยเกิดวิธีคิดที่ต้องการความเป็นอิสระในการทำงาน โดยเฉพาะ "แรงงานสร้างสรรค์" (creative workers) ขณะที่คนเหล่านี้นึกว่าสามารถปลดปล่อยตนเองออกจากองคาพยพของการทำงานในโรงงานหรือสำนักงานได้ แต่ความจริงแล้ว การสร้างเงื่อนไขทางวัตถุในรูปแบบใหม่ทำให้เกิดสภาวะและการดำรงอยู่ของความไม่มั่นคงหรือ Precarious living (Negri, 2014) คนเหล่านี้จึงกลายเป็นชนชั้นที่เรียกแทนตนเองเป็นผู้เชี่ยวชาญ (proficians) แล้วพยายามตัดขาดความสัมพันธ์ทางสังคมจากผู้ใช้แรงงานและผู้ทำงานรับเงินเดือน เพราะมีความรู้ ทักษะ หน้าที่ ระดับรายได้ และอื่น ๆ แตกต่างกันจนทำให้คนเหล่านี้รับรู้ว่าตนเองไม่ใช่ Precariat ในร้อยละ 99 แต่ปรับสถานะเข้าใกล้อภิสิทธิ์ชนร้อยละ 1 (Standing, 2021) สืบเนื่องให้เป็นโจทย์ขบคิดต่อมาว่าแรงงานไม่สามารถปลดปล่อยตนเองให้เป็นเป็นอิสระจากระบบทุนนิยมได้ การกดขี่ขูดรีดที่ปรากฏขึ้นในกลุ่มแรงงานสร้างสรรค์จึงไม่ใช่แค่การสร้างเงื่อนไขของการทำงานที่ไม่เป็นธรรมจากสัญญาจ้างงาน ค่าจ้าง ความปลอดภัยการทำงาน และสวัสดิการที่จัดให้ตามกฎหมาย แต่เป็น "การขูดรีดแบบแนบนิ่ง" ที่ทำให้แรงงานไม่รู้สึกตัวว่าถูกขูดรีดอยู่ เช่น ทำงานเวลายืดหยุ่น แต่ได้รับมอบหมายให้ทำงานในยามวิกาล แม้ว่าการทำงานไม่ต่อเนื่องเมื่อนับรวมชั่วโมงการทำงานต่อวันเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด แต่แรงงานกลับยอมรับเงื่อนไขนี้เพราะเห็นว่าเป็นการทำงานแบบยืดหยุ่นตามข้อตกลงระหว่างสองฝ่าย

การทำความเข้าใจกับสภาวะของการดำรงอยู่ (being) เป็นเรื่องสำคัญมาก ตามคำอธิบายของ Alain Badiou ทำให้เข้าใจกลไกทำงานของระบบทุนนิยม (capitalism) และความเป็นสมัยใหม่ (modernity) เนื่องจากทั้งสองอย่าง Badiou (2022) เสนอเป็นภาพแทนของคำว่า "ตะวันตก" (West) เพื่อเปลี่ยนผ่านสู่ความจริงชุดใหม่และลบเลือนภาพดั้งเดิมในสังคม ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดโครงสร้างทางสังคมที่มีชนชั้นวรรณะ การสร้างแบบแผนปฏิบัติผ่านชุดความเชื่อของนิยายปรัมปราและเรื่องเล่าพื้นบ้าน การเข้ารีตและมีพันธะทางศีลธรรมของศาสนา การกำหนดให้มีพิธีรีตองและปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณี การกดขี่สถานะของผู้หญิงให้ด้อยค่าและต่ำกว่าผู้ชาย และการสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจให้พ่ออยู่เหนือลูก ทั้งนี้ Badiou ยกตัวอย่างการฉายภาพแทนของขบวนการยึดครองวอลล์สตรีท (occupy Wall Street movement) เรียกแทนตนเองเป็นประชากรร้อยละ 99 ส่วนต่างนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่าอีกร้อยละ 1 หมายถึงอภิสิทธิ์ชนชั้นปกครอง (ruling aristocrats) แต่การฉายภาพนี้ไม่ได้พิจารณาถึงสถานที่อื่นใด แล้วแสดงให้เห็นเป็นวาทกรรมของ "ตะวันตก" นอกจากนี้ "ชนชั้นกลาง"

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 24 18/4/2568 BE 15:08

(middle classes หรือ petty-bourgeois) ไม่ถูกนับรวมเป็นร้อยละ 99 ตามสัญลักษณ์ที่ใช้ในการรณรงค์ของการเคลื่อนไหวทางสังคม นอกจากนี้มีชนชั้นล่างกว่าชนชั้นกลางถึงร้อยละ 50 ที่มีสภาพการทำงานย่ำแย่และค่าจ้างต่ำ แต่การรณรงค์ที่เหมารวมให้ทุกคนเป็นชนชั้นเดียวกันร้อยละ 99 จึงเป็นเรื่องยากของการรับรู้ปัญหาร่วมกัน หากพิจารณาจาก "การขูดรีดแบบแนบนิ่ง" ย่อมแสดงให้เห็นว่า แต่ละคนถูกครอบงำให้มีเป้าหมายในการดำรงชีวิต เพื่อตนเองได้รับความสะดวกสบายและมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดี เช่น การมีบ้าน รถยนต์ โทรศัพท์ วันและเวลาพักผ่อน และอื่น ๆ เป็นเงื่อนไขและสภาวะการดำรงอยู่ในรัฐประชาธิปไตยที่กำหนดขึ้นโดยอำนาจของเครือข่ายอภิสิทธิ์ชน แต่ชนชั้นกลางกลับไม่ปฏิเสธ ทั้งที่เป็นสัญลักษณ์ของ "ความเป็นสมัยใหม่ทุนนิยมตะวันตก" (Western capitalist modernity)

สภาวะของการดำรงอยู่ใน "ระบบทุนนิยม+ความเป็นสมัยใหม่" ที่กล่าวถึง เป็นกระบวนการภายในระเบียบทางสังคมที่เกิดการครองอำนาจนำ (hegemonic social order) จนทำให้โลกตะวันตกเป็นส่วนสำคัญในการผลิตชุดความคิดและปฏิบัติการทางนโยบาย เพื่อครอบงำในสถานที่อื่นที่ไม่ใช่ตะวันตก เหมือนที่ Badiou ยกตัวอย่างของการสร้างสัญญะในรูปแบบชั้นบังคับบัญชา (Hierarchical form) ตามวิธีคิดแบบทวิลักษณ์ (dualism) เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์มาเป็นสหัสวรรษ เช่น การแบ่งคู่ตรงข้ามระหว่างวัยเด็กและสูงวัย ผู้หญิงและผู้ชาย คนต่างชาติและคนพื้นเมือง สามัญชนและขุนนาง ปัญญาชนและผู้ใช้แรงงาน ดังนั้น การหลุดพ้นออกจากความดั้งเดิมสู่ระบบทุนนิยมสมัยใหม่ถือเป็นการพัฒนาตามแนวทางเสรีนิยมและประชาธิปไตยในโลกตะวันตก ความคิดเช่นนี้ทำให้เกิดความขัดแย้งอันเป็นผลมาจากการแบ่งคู่ตรงข้าม เหมือนกับสื่อมวลชนระดับโลกฉายภาพความเจริญของตะวันตกเป็น "สังคมที่มีอารยธรรม" (civilization) อีกด้านทำให้สถานที่แห่งอื่นกลายเป็น "สังคมอนารยธรรม" (barbarism) วิธีคิดแบบทวิลักษณ์จึงไม่ได้เริ่มต้นจากข้อเสนอของ Arthur Lewis ที่แบ่งระบบเศรษฐกิจทุนนิยมออกเป็นภาคเกษตรกรรมดั้งเดิม (traditional agricultural sector) และภาคอุตสาหกรรมสมัยใหม่ (modern industrial sector) (Lewis, 1954; 1979) ตัวอย่างปฏิบัติการของวิธีคิดแบบทวิลักษณ์ที่เกิดขึ้นในทศวรรษ 1970 เช่น เมืองภาคไม่เป็นทางการ (urban informal sector) พัฒนาขึ้นตามแนวทางที่องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) ใช้โครงการความช่วยเหลือทางวิชาการ (technical assistance programs) เพื่อกำหนดให้ประเทศในภาคพื้นแอฟริกาต้องพัฒนาตามประเทศในโลกตะวันตก และเป็นแบบแผนชุดเดียวของการทำให้เป็นสมัยใหม่ (International Labour Office, 1972; Harts, 1973)

การทำความเข้าใจ "ความเป็นสมัยใหม่ทุนนิยมตะวันตก" ควรกำหนดเป็นหมุดหมายเริ่มต้นก่อนศึกษาแนวคิด "Precarity" ดังที่ Judith Butler (2016) ตั้งคำถามในหนังสือ "Frames of War: When is Life Grievable?" ว่า "*What is a life? The "being" of life is itself constituted through selective means; as a result, we cannot refer to this "being" outside of the operation of power, and we must make more precise the specific mechanisms of power through which life is produced.*" การถกเถียงเกี่ยวกับ "Precarious life" เน้นที่การเจริญพันธุ์

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 25 18/4/2568 BE 15:08

ไปจนถึงการสิ้นสุดลงของชีวิต หรือเรียกว่า “การดำรงอยู่” (being) แต่ชีวิตไม่ได้แยกจากสภาวะของความเปราะบาง ความไม่มั่นคง ความไม่ปลอดภัย ความเสี่ยง การพึ่งพิงอาศัย การคงสภาพร่างกาย ความปรารถนา ภาษา การดำรงชีวิต และการทำงาน

คำอธิบายข้างต้น การดำรงอยู่ของชีวิตจะอยู่ภายใต้ “การทำให้อยู่ในกรอบ” (to be frames) ซึ่งตามที่ Butler ยกตัวอย่างคนสองกลุ่ม คือ การกำหนดสถานะความผิดของอาชญากรโดยตำรวจหรือผู้บริสุทธิ์โดยคนร้าย แล้วนำมาพิสูจน์บนกรอบที่สร้างขึ้นไว้ และตีความมาไม่ชี้นำไปทางใดก็ทางหนึ่ง ข้อสรุปจึงไม่พ้นจากกรอบแบบญาณวิทยา (epistemological frames) เพื่อย้อนกลับมาค้นหาความรู้และตั้งคำถามกับแบบแผนที่สร้างขึ้น เช่น ความเท่าเทียมของมนุษย์ หากพิจารณาจากความเท่าเทียม (equality) ย่อมมีเงื่อนไขที่จะทำให้สิ่งนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะเมื่อการคิดที่อยู่ในกรอบกำหนดให้มนุษย์ไม่สามารถถกเถียงและอภิปรายว่ามนุษย์มีความเท่าเทียมและเหมือนกันได้ อาจเป็นคำอธิบายทางชีววิทยาและประสาทวิทยาที่มองว่ากายภาพมนุษย์ไม่ได้เหมือนกัน แล้วหากใช้คำถามเดิมที่อ้างถึงแล้วคือ “*What is a life?*” คงไม่สามารถตอบได้แค่ “การทำงานที่มีคุณค่าหรือการได้รับการจ้างงานที่เป็นธรรม” แต่ประเด็นที่ Butler เน้นคือการมีเสรีภาพตั้งแต่การเจริญพันธุ์และใช้ชีวิตรอดพ้นจากภยันตราย (non-violence) เช่น การทำแท้งก็เป็นสภาวะอันตรายหรืออื่นใดที่สร้างความเปราะบางทางกายภาพให้แก่ชีวิต ข้อถกเถียงของ Butler จึงใช้สงครามเพื่อแสดงถึงความรุนแรง (violence) นำไปสู่ Precariousness เพราะนอกจากทำลายความปรารถนาของคนจำนวนไม่น้อยแล้ว ยังทำให้เกิดความเปราะบางทางกายภาพ เช่น การเข้าไม่ถึงหรือไม่ได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย (Butler, 2016)

สภาวะของการดำรงอยู่ที่ต้องเผชิญความรุนแรง ถือเป็นความท้าทายต่อโลกที่ดำรงอยู่ด้วยพหุอารยธรรม พร้อมกับกำหนด “กรอบ” ขึ้นเพื่อทำให้ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ร้าย (เหมือนที่ Butler ยกตัวอย่างอาชญากรและผู้บริสุทธิ์) เช่น อิรักและเกาหลีเหนือ จึงเกิดวาทกรรมของอำนาจทางศีลธรรม (moral authority) ที่สร้างขึ้นมาเป็นพันธกรณีให้แต่ละฝ่ายยึดถือปฏิบัติ หากประเทศที่รุกรานก่อนย่อมหมายความถึงประเทศนั้นละเมิด “จริยธรรมยิวที่ไม่ใช้ความรุนแรง” (Jewish ethical of non-violence) ด้วยเหตุที่ชาติพันธุ์และศาสนากำหนดอำนาจทางศีลธรรม ส่งผลให้ใครคนหรือกลุ่มใดก็ตามที่ไม่เหมือนกัน ได้รับการจำแนกกลายสู่ความเป็นอื่น (other) ดังนั้น การสร้างความหวาดกลัวให้แก่มวลมนุษย์ของผู้ร้าย กลายเป็นเหตุให้ผู้บริสุทธิ์สามารถใช้อำนาจความรุนแรงตอบโต้ผู้ร้ายได้อย่างชอบธรรมตาม “กรอบ” ของกฎหมายและศีลธรรม ปฏิบัติการนี้เรียกว่า “การให้เหตุผลทางจริยธรรม” (ethical Justification) ไม่ว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นจะทำลายความปรารถนาของคนจำนวนมากในการดำรงชีวิต รวมถึงทำลายเมืองและชีวิตของผู้คนที่ไม่เกี่ยวข้องกับสาเหตุของสงครามนั้น เช่น กรณีของเหตุการณ์ 9/11 ทำให้ Osama bin Laden อยู่ภายในกรอบที่กำหนดขึ้นด้วยอำนาจทางศีลธรรมของคัมภีร์ไบเบิล แล้วเป็นภาพแทนของอาชญากร เพื่อลดทอนความเป็นมนุษย์ลง (dehumanization) (Butler, 2020)

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 26 18/4/2568 BE 15:08

ส่วนความหมายของ “กรอบ” (frames) ที่ Judith Butler อธิบายไว้ ผู้เขียนยกตัวอย่างความคิดว่าด้วยเสรีภาพของการรวมตัว (freedom of assembly) หมายถึง “กลุ่มก้อนหรือองคาพยพ” การรวมตัวแสดงถึงความหมายของ “เราประชาชน” (We, the people) โดยตั้งอยู่บนหลักการของอธิปไตยเป็นของปวงชน (popular sovereignty) การรวมตัวเพื่อส่งเสียง “เรา” (We) จึงเป็นการแสดงออกของท่าทาง การเคลื่อนไหว การเปล่งเสียงออกมาเป็นภาษาของการรวมตัว ทั้งนี้ Butler (2013) เสนอในหนังสือ “What is a People?” ถึงกรณีของ ILO ว่าการส่งเสริมให้สิทธิการรวมตัวและเจรจาต่อรองให้ชัดเจนขึ้น แต่เสรีภาพของการรวมตัวเป็นการรับรองและคุ้มครองสิทธิโดยรัฐบาล การกำหนดให้การรวมตัวเป็นสิทธิส่งผลให้รัฐบาลใช้อำนาจรัฐเพื่อสร้างกลไกให้ตำรวจและศาลทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ลักษณะเช่นนี้เป็นการกำหนด “กรอบ” ของวาทกรรมสิทธิมนุษยชน ดังนั้น เสรีภาพของการรวมตัวจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อรัฐบาลรับรองสิทธิเป็น “กรอบ” ในรูปแบบของกฎหมายก่อน กรอบที่กล่าวถึงนี้ไม่ได้ส่งเสริมการรวมตัว แต่กลับเป็นการจำกัดเสรีภาพให้อยู่ภายใต้สิทธิ ยกตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น “เสรีภาพทุกตารางนิ้ว หรือ ดินแดนแห่งเสรีภาพ” เป็นการให้ความหมายที่เราทุกคนมีสิทธิจะกระทำการใด ๆ ได้อย่างกว้างขวาง แต่ความเป็นจริงแล้ว วาทกรรมนี้เป็นเพียง “กรอบ” ที่กำหนดให้อยู่ภายใต้สิทธิที่จำกัด แม้ว่าองคาพยพนั้นจะอยู่ในระบอบที่มีกฎเกณฑ์เป็นประชาธิปไตย แต่ไม่ได้หมายความ “เรา” จะมีเสรีภาพเหนือจนดำรงอยู่ในสภาวะอนาธิปไตย

การพิจารณาแนวคิด Precariousness และ Precarity ของ Butler (2022) ในหนังสือ “What World Is This?: A Pandemic Phenomenology” ให้คำอธิบายถึงการระบาดโคโรนาไวรัสไม่ใช่กรอบ แต่เป็น “เงื่อนไข” (conditions) ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม เกิดความเปราะบางของชีวิตที่มากขึ้น และก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของทุกคน เช่น ใครก็ตามที่มีหนี้สินถือว่าชีวิตมีพันธนาการ แต่เงื่อนไขที่ทำให้เราไม่สามารถจ่ายหนี้คืนและต้องเอาตัวให้รอดพ้นจากความทนทุกข์ทรมาน ความสัมพันธ์นี้บ่งชี้ว่า โลกของเราทุกคนไม่ได้จัดวางอยู่บนแนวระนาบ แต่เกิดสภาวะของการไม่เชื่อมต่อ (discontinuity) การตีกรอบ (barriers) และความเหลื่อมล้ำ (inequality) แต่การระบาดไวรัสทำให้เราต้องหันมาขบคิดกันใหม่ถึงการเชื่อมต่อและพึ่งพิงอาศัยกันของโลก (Global interconnection and interdependency) ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์ และสิ่งมีรูปหรือไร้รูปที่ไม่มีชีวิตล้วนถูกทำให้อยู่ในองคาพยพเดียวกันในสภาวะของการดำรงอยู่ในโลกที่มีไวรัสระบาด แต่ปัญหาของการกำหนดสถานะให้ไวรัสคืออะไร เพราะสิ่งนี้ไม่เหมือนร่างกายมนุษย์ที่ใช้แบ่งแยกตามชาติพันธุ์ เพศ ภาษา ศาสนา ไวรัสสายพันธุ์นี้จึงเป็นสิ่งใหม่และไม่ใช่สิ่งแปลกปลอม อีกทั้งไวรัสยังสามารถเคลื่อนย้ายจากสถานที่แห่งอื่นข้ามเขตแดนรัฐ (foreign places) การตีกรอบหรือขีดเส้นเพื่อไม่ให้ไวรัสเคลื่อนย้ายจึงไม่สามารถทำได้ นอกจากนี้ มนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพิงวัคซีนที่เป็นสารต่อต้านไวรัส ที่มีส่วนผสมมาจากสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในการรักษาชีวิตให้ดำรงอยู่ต่อไปทั้งในเงื่อนไขของชีวิตทั้ง precarious และ persistent เช่น ความยากจน ความอดอยาก การกักขัง ความรุนแรงทางเพศและสังคม การเหยียดหรือหวาดกลัวกลุ่มคนแปลกแยก

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 27 18/4/2568 BE 15:08

การดำรงอยู่ของชีวิตที่ไม่มั่นคงและปลอดภัยจึงไม่เพียงแต่การค้นหาคำตอบด้วยคำถามว่าด้วย What is a life? แต่ควรถามว่า What is the good life? และ What is the meaning of life? และ What makes a life livable? ดังนั้น "กรอบที่กำหนดเงื่อนไข" หรือ "เงื่อนไขที่มากำหนดกรอบ" ต้องเริ่มต้นทำความเข้าใจต่อสภาวะของการดำรงอยู่บนโลก เพราะไม่สามารถตัดขาดและไม่เชื่อมต่อกันระหว่างอัตวิสัยและภววิสัย (subject-object relations) กรณีนี้การอธิบายด้วยสถิติคำนวณ แต่ตามความคิดของ Judith Butler ไม่สามารถทำความเข้าใจสภาวะของการดำรงอยู่ได้ เพราะชุดข้อมูลเหล่านั้นอาจทำให้ความเป็นจริงกลับหัวกลับหางกัน หรือจากขาวถูกทำให้เป็นดำได้ ส่วนวิธีคิดของ Precariousness และ Precarity ใช้ประโยชน์ในการพิจารณา "กรอบ" ของกฎหมายและมาตรการที่กำกับและควบคุมในระบอบการเมือง ขณะที่มาตรฐานแรงงานของ International Labour Office และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็นำมาเป็นเงื่อนไขของการจำกัดเสรีภาพ ด้วยเหตุที่สิทธิกำหนดตามขนาดของเสรีภาพ จะมีเสรีภาพมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับอำนาจรัฐและผู้ใช้อำนาจรัฐในกำหนดสิทธิด้วย

การถกเถียงแนวคิด Precariousness และ Precarity ของ Butler จึงไม่เพียงพอต่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หากไม่สำรวจความคิดของนักปรัชญาร่วมสมัยคนอื่น แม้ว่าบางคนไม่ได้กล่าวถึงคำว่า Precarity แต่พยายามอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม เพื่อทำความเข้าใจมนุษย์ในฐานะอัตวิสัยจากองคาพยพที่เคลื่อนตัวไปตามโลกประชาธิปไตยตะวันตก (Western democratic world) สำหรับผู้เขียนแล้ว คำว่า Precariat นับรวม "กลุ่มคนเปราะบาง" (vulnerable groups) เข้าเป็นส่วนหนึ่งด้วย เพราะกรณีของปัจจัยทางเชื้อชาติและชาติพันธุ์เป็นการแบ่งแยก กีดกัน และเลือกปฏิบัติที่เกิดขึ้นในชีวิตการดำรงอยู่ เช่น แรงงานไทยที่เคลื่อนย้ายไปทำงานตามฤดูกาลเพื่อเก็บผลไม้ป่าที่สวีเดนมักเป็นผู้ชายจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เมื่อมีประสบการณ์ย้ายถิ่นแล้วจะมีโอกาสกลับมาทำงานอีก คนเหล่านี้กลายเป็นส่วนผลิตที่เติมเต็มกำลังแรงงานที่ขาดแคลนระบบการผลิตอาหารของสวีเดน ลักษณะงานในภาคส่วนนี้มีค่าตอบแทนต่ำและมีสภาพการทำงานหนัก มีความเสี่ยงทางสุขภาพ การให้มีเงินส่งกลับต้องวางแผนการทำงานด้วยตนเอง งานนี้สะท้อนให้เห็นคนต่างชาติมาแสวงหาโอกาส แต่เป็นงานที่แสดงถึงความแตกต่างของสถานะทางสังคมกับพลเมืองในรัฐ คำอธิบายข้างต้นเป็น Precarity ของแรงงานข้ามชาติ (Hedberg, 2022; Hedberg et al., 2019) แล้วหากพิจารณาตามที่ Badiou (2020) ตั้งข้อสังเกตคำว่า "คนต่างชาติ" (Foreigners) จะเลือกใช้กับกลุ่มคนที่มีชาติพันธุ์เดียวกัน แม้ต่างสัญชาติและเชื้อชาติก็เรียกว่าคนต่างชาติ แต่การเรียกคำว่า "แรงงาน/คนเคลื่อนย้าย" (migrants) คือคนที่มีสถานะเป็นอื่นต่างจากที่กล่าวไป Alain Badiou เสนอว่าไม่ควรใช้คำว่าคนเคลื่อนย้าย เนื่องจากจุดเริ่มต้นของคำนี้ใช้เมื่อภาคพื้นยุโรปเคยบังคับแรงงานทาสมาจากภาคพื้นแอฟริกา ส่งผลให้ความหมายเบื้องลึกของคนเคลื่อนย้ายแทบไม่แตกต่างจากสัตว์ จึงไม่เหมาะสมที่นำมาใช้กับมนุษย์

โดยสรุป การพิจารณา Precariousness และ Precarity ต้องไม่แยกขาดการทำความเข้าใจการดำรงชีวิตท่ามกลางปรากฏการณ์ทางสังคมต่าง ๆ แล้วภายใต้ความเป็นสมัยใหม่ทุนนิยมตะวันตกต้องกลับมาตั้งคำถามถึงความเปราะบาง ความไม่มั่นคง ความเสี่ยง ความไม่แน่นอน และภยันตรายต่าง ๆ

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 28 18/4/2568 BE 15:08

ที่ทำให้สภาวะของการดำรงอยู่ต้องเผชิญความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ เนื่องจากมีประชากรหรือแรงงานได้รับ "การขูดรีดแบบแนบนิ่ง" ในจิตภาพแบบรวมหมู่ จนไม่รับรู้ว่าการกระทำหรือสิ่งที่รับรู้คือความไม่เป็นธรรม ทำให้ภาพแทนของชนชั้นกลางเกิดขึ้นแล้วสลายความสัมพันธ์ของชนชั้นผู้กดขี่และผู้ถูกกดขี่ให้เลือนลาง แล้วไม่สามารถรวมตัวเป็นกลุ่มก้อน (assemblage) เพราะแต่ละกลุ่มก้อนมีความปรารถนาและเป้าหมายของการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันเกินไป จึงยากยิ่งที่จะเหมารวมให้ร้อยละ 99 เป็นภาพแทนชนชั้นที่มีความรู้สึกร่วมกันของ Precariat เว้นแต่นำคำอธิบายของ Badiou มาพิจารณาต่อข้อเสนอ Precariat ของ Guy Standing ก็พบว่าเป็นภาษาหรูหราเหมือนวาทกรรมชุดหนึ่งที่ครอบงำวิธีคิดเพื่อตอบโต้ความเหลื่อมล้ำในระบบทุนนิยม แต่ไม่ถึงกับต่อต้านสัญลักษณ์ของ "ตะวันตก" ดังนั้น คำอธิบาย Precariousness และ Precarity ของ Judith Butler จึงนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมของสภาวะการดำรงชีวิตและเงื่อนไขของการทำให้ไม่มั่นคง ไม่แน่นอน ไม่ปลอดภัย และไม่สามารถคาดการณ์ได้ในระบบทุนนิยม

3. "Precariat" และ "Precarious Work": ภาพแทนของชนชั้นใหม่ในระบบทุนเสรีนิยมใหม่

การทำความเข้าใจรากศัพท์ของคำว่า "Precarious" มาจากคำว่า "Précarité" ในภาษาละติน เริ่มใช้ครั้งแรกที่ฝรั่งเศสตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1970 ต่อมาที่สเปนและอิตาลีในต้นทศวรรษ 1980 เป็นการทำความเข้าใจเงื่อนไข (conditions) ของการจ้างงานและประสบการณ์ของการทำงาน และพิจารณา "สถานะ" (status) และ "ชนชั้นทางสังคม" (social class) เพื่อเป็นจุดตั้งต้นในการระบุได้ว่าคนเหล่านั้นมีความเปราะบาง (vulnerability) ตามนิยามของ Precarious employment แต่คำนี้ไม่นิยมใช้ในสหราชอาณาจักรและเยอรมนี แม้แต่คำว่าสัญญาจ้างงานถาวร (permanent contract) ก็ไม่นิยมใช้ใน สหราชอาณาจักร แต่ใช้คำว่างานประจำ (regular work) ในทางกลับกัน ฝรั่งเศส สเปน อิตาลี และเยอรมนีเลือกใช้คำว่าสัญญาจ้างงานถาวร ลำดับต่อจากนี้จะอธิบายประเด็นนี้ โดยแบ่งออกเป็นสี่ระยะ (Choonara, 2020; Barbier, 2022)

<u>ระยะแรก</u> การอธิบายเงื่อนไขทางสังคมและสถานการณ์ความยากจนของปัจเจกบุคคลและครอบครัว รวมทั้งกระบวนการที่นำไปสู่ความยากจน หากเป็นกรณีของการจ้างงานจะเกี่ยวข้องกับการทำงานที่ใช้ทักษะต่ำและได้รับรายได้ต่ำ

<u>ระยะสอง</u> การขยายตัวของงานรูปแบบใหม่หรือเรียกว่า "งานที่ผิดปกติ" (atypical jobs) เนื่องจากงานในรูปแบบนี้เบียดขับให้คนเผชิญความยากจน

<u>ระยะสาม</u> บริบทของการบริหารแรงงานของฝรั่งเศสตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1980 เริ่มสนใจปัญหาของการจ่ายค่าจ้าง ประเภทของสัญญา และความก้าวหน้าทางอาชีพ

<u>ระยะสี่</u> การใช้คำว่า Precariousness ใช้กันทั่วไปตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1990 คำนี้จึงไม่จำกัดเฉพาะมิติของการทำงาน เหมือนกับผลงานเขียนตามที่อ้างถึงของ Pierre Bourdieu และ Judith Butler และคนอื่น ๆ

จุดเริ่มต้นของการศึกษา Precariat ในภาพแทนชนชั้นทางสังคม หรือเรียกอีกอย่างว่า "สถานะ" การศึกษาเรื่องนี้ที่ผ่านมากว่าห้าทศวรรษ ไม่ใช่เป็นคำที่เพิ่งปรากฏขึ้นในทศวรรษที่ผ่านมา

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 29 18/4/2568 BE 15:08

ทั้งนี้คำว่า “Precariousness” และ “Precarity” จำแนกความเข้าใจออกเป็นสองระยะ ได้แก่ ระยะแรกระหว่างทศวรรษ 1970-2000 การมองทั้งสองคำเป็นเรื่องตลกขบขันของคนกลุ่มเล็ก ๆ ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการ นักสหภาพแรงงาน และเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องจากสองคำนี้ไม่นิยมในกลไกการทำงานระดับนโยบาย และระยะสองตั้งแต่ศตวรรษ 21 ใช้มากขึ้นโดยนักกิจกรรม (activists) ในภาคพื้นยุโรป ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movements) และการจัดตั้งกลุ่มร่วมกัน (collective organizing) เริ่มต้นที่สเปนต่อสู้กับ Precarious contract เพื่อให้เกิดการปฏิรูประบบการบริหารแรงงานมาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1990 (Barbier, 2022) นอกจากนี้ยังเกิดการต่อต้าน Precarity ไม่เฉพาะแค่ Precarious work เป็นขบวนการเคลื่อนไหวระดับโลกเพื่อต่อต้านอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ โดยขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มสตรีนิยม กลุ่มเพศหลากหลาย และอื่น ๆ (De Sario, 2007)

ตัวอย่างของการเคลื่อนไหวในระยะที่สอง ขบวนการแรงงานสากลรณรงค์เพื่อต่อต้าน Precarious work มาตั้งแต่ปี 2013 เช่น IndustriALL Global Union เป็นสมาพันธ์แรงงานที่มีสมาชิกมากกว่า 50 ล้านคนจาก 140 ประเทศ เริ่มต้นรณรงค์ “*STOP Precarious work*” เพื่อสร้างความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมเพื่อให้ขบวนการแรงงานต่อสู้กับการจ้างงานไม่เป็นธรรมและไม่มั่นคง ปรากฏการณ์นี้ที่ผ่านมาหนึ่งทศวรรษอาจไม่ได้ประสบความสำเร็จ (IndustriALL, 2014) แต่แสดงถึงยุทธวิธีของการต่อสู้ของสหภาพแรงงาน และขยายทำให้คำนี้เป็นลักษณะทั่วไป (generalization) ไม่ว่าจะเป็นใครก็รับรู้และเข้าใจได้ จึงเกิดความร่วมมือในประเทศกำลังพัฒนาและหลายภาคอุตสาหกรรม (Keune & Pedaci, 2020) ดังนั้น แรงงานทั่วโลกต่างประสบปัญหาเรื่องนี้ ขณะที่ประเทศโลกใต้ รวมถึงประเทศไทยอาจไม่เข้าใจนิยามของคำนี้ จึงกลายเป็นคำที่ใช้กันกลุ่มเล็ก ๆ เหมือนในทศวรรษ 1970-2000 ของประเทศในภาคพื้นยุโรปตะวันตก สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะประเทศโลกใต้เร่งรีบพัฒนาประเทศให้ทันสมัยสอดคล้องระบบอุตสาหกรรม เพื่อให้กลายเป็นทุนนิยมแบบโลกตะวันตกตามวาทกรรมการพัฒนา (Development Discourse) ที่เกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

3.1 วาทกรรมการพัฒนาของ “Precarity” ปะทะวิธีคิดคู่ขนานของ “Informality”

การพัฒนาตามทฤษฎีการทำให้เป็นสมัยใหม่ (modernization theory) ส่งผลให้เกิดการผลิตซ้ำชุดความคิดที่แบ่งโลกออกเป็นสองส่วน แต่เดิมก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง แบ่งระหว่างตะวันตกและตะวันออกมาตลอด วาทกรรมการพัฒนาที่ครอบงำประเทศโลกใต้คือ “ทวิลักษณ์” (dualism) ที่แบ่งแยกด้วยแนวคิดต่าง ๆ ได้แก่ ความเป็นชายขอบ (marginality) ความไม่เป็นทางการ (informality) และการเบียดขับทางสังคม (social exclusion) ทั้งนี้ Ronaldo Munck เสนอคำว่า “ชนชั้นอันตราย” (dangerous class) เพราะได้รับผลกระทบที่ทำให้ประเทศโลกใต้อยู่ภายใต้สภาวะด้อยพัฒนาของความเป็นสมัยใหม่ตามที่ปรากฏในบทความเรื่อง “*The Precariat: A View from the South*” เพื่อแสดงให้เห็นว่า Precariat เป็นวาทกรรมทางการเมือง และย้อนกลับมาให้เห็นการเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์ของการพัฒนาในโลกใต้ไว้สามช่วงเวลาตามตารางที่ 1 (Munck, 2013) ดังนั้น แนวทางการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ จึงทำให้อีกโลกหนึ่งที่ไม่ใช่ตะวันตกกลายเป็นคนชายขอบ คนเปราะบาง และคนจน คำทั้งหมดนี้แท้จริงแล้วสะท้อนว่าคนเหล่านี้คือ Precariat หรือ “ชนชั้นล่างสุด

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 30 18/4/2568 BE 15:08

ทางสังคม” (Lumpen-proletariat) ของประชากรโลก และเป็นการผลิตชุดความคิดให้คนเหล่านี้ในโลกที่ไม่ใช่ตะวันตกรับรู้ว่า สาเหตุของการพัฒนาที่ไม่ทันตามโลกตะวันตก เนื่องจากปัจจัยภายในที่มีความแข็งกร้าวและไม่เปิดรับวิทยากรจากโลกตะวันตกและระบอบการเมืองการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย

ตารางที่ 1 วาทกรรมการพัฒนาในประเทศโลกใต้ระหว่างทศวรรษ 1960-1980

ทศวรรษ	วาทกรรม	พื้นที่	ปฏิบัติการของวาทกรรม
1960	ความเป็นชายขอบ (Marginality)	ภาคพื้นลาตินอเมริกา	การขยายตัวความเป็นเมืองและอุตสาหกรรม ทำให้เกิดคนชายขอบกลายเป็นชนชั้นล่างสุดทางสังคม หรือ “คนจนชายขอบ” แล้วการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทเข้าสู่เมืองเป็นส่วนที่ทำให้เกิดวัฒนธรรมอุตสาหกรรมเมือง (Urban industrial culture) แต่ไม่ได้ทำงานในเมืองและไม่มีการจ้างงานอุตสาหกรรม
1970	ความไม่เป็นทางการ (Informality)	ภาคพื้นแอฟริกา	แรงงานที่อยู่ภายนอกการผลิตของภาคอุตสาหกรรมได้รับการขีดเส้นแบ่งระหว่าง ภาคทางการและไม่เป็นทางการ (Formal and informal sector) หรือระหว่างแรงงานรับค่าจ้างและการจ้างงานตนเอง จนทำให้การแบ่งระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจใช้เกณฑ์ของขนาดเศรษฐกิจไม่เป็นทางการ รายได้ และอาชีพ
1980	การเบียดขับทางสังคม (Social exclusion)	ประเทศโลกใต้	ปัญหาความยากจนและการพัฒนาที่ไม่สมดุลในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้กลับมาเน้นที่ตาข่ายความปลอดภัยทางสังคม (Social safety nets) และการขยายตัวทางเศรษฐกิจไปพร้อมกัน ต่อมาทศวรรษ 1990 เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมสูงขึ้น จึงเกิดแนวคิดการสร้างโลกาภิวัตน์ที่เป็นธรรม เพื่อลดช่องว่างของการพัฒนา

ที่มา: ประมวลและอธิบายเพิ่มบางส่วนจาก Munck (2013)

3.2 การใช้คำว่า Precarious เพื่อระบุสถานะทางสังคมในบริบทของเมือง Sicily ประเทศอิตาลี

จุดเริ่มต้นของคำว่า “Precarious” มีบทความเรื่อง “*Precarious Employment in Sicily*” เผยแพร่ในวารสาร *International Labour Review* (ILR) ในปี 1964 ผู้เขียนคือ Paolo Sylos-Labini เป็นนักวิชาการคนแรกที่ใช้แนวคิดนี้ในการอธิบายสถานการณ์การมีงานทำและการว่างงาน เพื่อทำความเข้าใจดุลยภาพของตลาดแรงงาน (Betti, 2022) แล้วยังเป็นบทความชิ้นแรกที่กล่าวถึงคำนี้ ในเวลานั้นความหมายของ Precarious แตกต่างจากความเข้าใจตั้งแต่ทศวรรษ 1990 เพราะไม่ได้พิจารณาจาก

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 31 18/4/2568 BE 15:08

สภาพการทำงานและรูปแบบของการจ้างงานเป็นจุดตั้งต้นของงานในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งบทความนี้ศึกษาในบริบทของเมือง Sicily ประเทศอิตาลี เริ่มต้นพิจารณา Precarious employment เป็นการทำงานบางเวลาแบบอิสระ ไม่ใช่การจ้างงานตามเวลาปกติและมีสัญญาจ้างงานที่มั่นคงเหมือนงานในภาคอุตสาหกรรม จึงเป็นผู้ทำงานรับค่าจ้างรายวันหรือจ้างงานระยะสั้นตามฤดูกาล ลักษณะการทำงานนี้เรียกว่า "Precarious jobs" แบ่งออกเป็นสองส่วนกิจกรรม (1) Precarious employment ในภาคเกษตรกรรม คือชาวนาไม่มีที่ดิน ที่จ้างงานเป็นรายวัน เฉลี่ย 150-160 วันต่อปี และว่างงาน 180-200 วันต่อปี ทำให้เกษตรกรรายย่อยมีรายได้ไม่เพียงพอ และต้องรับจ้างในงานปศุสัตว์อื่น และ (2) Precarious employment ในภาคที่ไม่ใช่เกษตรกรรม แบ่งออกเป็นงานหัตถกรรม และงานผลิตสินค้าตติยภูมิ (Sylos-Labini, 1964)

งานสองกลุ่มข้างต้นทั้งในภาคเกษตรและไม่ใช่ภาคเกษตร แตกต่างจากลูกจ้าง (employees) ในภาคอุตสาหกรรม สถานะทางสังคมของการทำงานในภาคอุตสาหกรรม ลูกจ้างทำงานแล้วได้รับค่าตอบแทนมากกว่าหัวหน้านายช่าง (masters) ในระบบสมาคมอาชีพ เนื่องจากปัจจัยของความก้าวหน้าทางเทคนิคการผลิตและเทคโนโลยี ส่งผลให้การซื้อขายสินค้ามีราคาสูงขึ้นตามกำไรที่ได้รับมา อย่างไรก็ตาม Paolo Sylos-Labini เห็นว่างานในโรงงานอุตสาหกรรมไม่ใช่ Precarious work ด้วยเหตุที่มีสัญญาจ้างงานมั่นคง ค่าจ้างจากการทำงานและสถานะทางสังคมสูงกว่างานในภาคเกษตรและไม่ใช่ภาคเกษตร นอกจากการทำงานแล้ว ยังมีการฝึกอาชีพ (apprenticeship) ของเยาวชนคนหนุ่มแต่ได้รับค่าจ้างต่ำมากเพราะงานที่ทำไม่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ เช่นเดียวกับผู้ทำงานรับค่าจ้างและผู้หญิงทำงานในบ้าน คนเหล่านี้เปรียบกับชนชั้นล่างสุดทางสังคม (Lumpen-proletariat) เป็นกลุ่มคนทำงานรับค่าจ้างต่ำ จึงมีระดับของ Precarious work สูงมาก ดังนั้น บทความนี้ในวารสาร ILR ไม่ได้ให้คำนิยามของ Precarious work เหมือนกับปัจจุบัน แต่ข้อเสนอในบทความนี้คือ การมองภาพแยกส่วนคล้ายคลึงกับวิธีคิดทวิลักษณ์ คือ การแบ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจออกเป็นภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม/ที่ไม่ใช่เกษตรกรรม เกิดชนชั้นล่างทางสังคมหรือ Precariat ไม่ใช่เพราะเหตุของการผลิตในภาคอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่ภายใต้การผลิตนอกภาคอุตสาหกรรมได้ถูกนำมาเปรียบเทียบกับค่าจ้างและสวัสดิการที่ดีกว่าภาคเกษตรกรรม/ที่ไม่ใช่เกษตรกรรม

3.3 การถกเถียง "Precarious work" ในรูปแบบของการจ้างงานที่ไม่มีมาตรฐาน

คำว่า "Precarious work" ที่กล่าวถึงในปัจจุบัน จึงเป็นความเข้าใจของใครต่อหลายคนว่าเป็นการรณรงค์ต่อสู้เพื่อเกิดการจ้างงานที่เป็นธรรม คำดังกล่าวนี้มีพัฒนาการมาตั้งแต่ทศวรรษ 1970 ตามที่หนังสือ "*Precarious Workers: History of Debates, Political Mobilization, and Labor Reforms in Italy*" และหนังสือ "*Faces of Precarity: Critical Perspectives on Work, Subjectivities, and Struggle*" อธิบายว่า ไม่ได้เสนอครั้งแรกตามที่ International Labour Office จัดทำรายงานศึกษาเรื่อง "*Precarious Jobs in Labour Market Regulation: The Growth of Atypical Employmentin Western Europe*" ในปี 1989 รายงานฉบับนี้มีประโยชน์แง่หนึ่ง เพราะเป็นครั้งแรกที่ใช้คำ "Precariousness" เพื่ออธิบายตลาดแรงงานในสหภาพยุโรป รายงานศึกษาฉบับนี้ศึกษา

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 32 18/4/2568 BE 15:08

Precarious work โดยเริ่มต้นจาก “ความยืดหยุ่น” (flexibility) เพราะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการว่างงาน ความไม่มั่นคงการทำงานและอาชีพ และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี ส่งผลให้นานาประเทศสนใจนโยบายการมีงานทำ (employment policy) และกลไกทางสถาบันที่ใช้รับมือปรากฏการณ์นี้ (Rodgers, 1989) แต่ข้อเสนอในรายงานศึกษาของ International Labour Office กลับไม่ตั้งคำถามถึงนโยบายเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ทำให้เกิดความยืดหยุ่นของการทำงาน และรูปแบบของการจ้างงานที่ไม่มีมาตรฐาน คือความเป็นธรรมของการจ้างงาน แต่บทความในรายงานฉบับนี้เน้นให้แก้ปัญหาเพียงระดับนโยบาย ทั้งที่จริงต้องขยายขอบเขตให้ปัญหานั้นกลายเป็นระดับการเมืองและการบริหาร

การเริ่มต้นศึกษาเรื่อง Precarious work ในประเทศในภาคพื้นยุโรป Arne L. Kalleberg จึงเสนอปัญหาของการจ้างงานและสภาพการทำงานเกิดขึ้นจากระบบการผลิตแบบ post-Fordism แล้วมีข้อเสนอภาพรวมดังนี้ (Kalleberg, 2000; 2009; 2012; 2013; 2018; Hewison, 2016)

<u>ประเด็นแรก</u> ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างระดับโลก คือ นโยบายเสรีนิยมใหม่ในช่วงทศวรรษ 1970 กอปรกับความก้าวหน้าเทคโนโลยีของการสื่อสารและการแผ่ขยายของโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงการทำงาน ความไม่แน่นอน ความเสี่ยง และไม่สามารถคาดการณ์และวางแผนชีวิตได้

<u>ประเด็นสอง</u> ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการจ้างงาน จากเดิมมีการจ้างงานเต็มเวลา (full-time work) หรืองานสัญญาแบบถาวร (permanent contract) แต่กระแสโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ทำให้เกิดข้อตกลงของการจ้างงานยืดหยุ่น (flexible employment) เรียกว่า รูปแบบของงานที่ไม่มีมาตรฐาน (non-standard forms of employment) ประกอบด้วย งานบางเวลา งานชั่วคราว และงานว่าจ้างตามสัญญาหรือเหมาช่วง และงานระยะสั้นว่าจ้างเป็นครั้ง และงานว่าจ้างอิสระหรืองานจ้างตนเอง

<u>ประเด็นสาม</u> ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์การจ้างงาน (employment relations) เพราะไม่มีสถานะเป็นลูกจ้าง ส่งผลให้แรงงานเหล่านี้เผชิญความเสี่ยงและไม่มั่นคงร่วมกัน เรียกว่า Precarious work จึงเป็นเหตุที่มาของการให้มีระบบการคุ้มครองทางสังคมเพื่อมาจัดการความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการสูญเสียงานในตลาดแรงงาน โดยรูปแบบของยืดหยุ่นแต่มั่นคง (flexicurity) เพื่อให้เกิดความมั่นคงและส่งเสริมให้มีงานทำตามนโยบายแรงงานเชิงรุก (active labour market policy)

<u>ประเด็นสี่</u> ผลกระทบต่อการเข้าไม่ถึงระบบการคุ้มครองทางสังคม ด้วยเหตุข้อตกลงการจ้างงานที่ไม่ใช่สัญญาจ้างงานแบบถาวร ส่วนมากจึงไม่มีสถานะเป็นลูกจ้างหรือมีสถานะเป็นเช่นนี้ แต่กลายเป็นการจ้างงานระยะสั้นหรือตามระยะเวลาที่กำหนด ทำให้แรงงานเหล่านี้ไม่มีประกันสุขภาพ เกิดภาวะหนี้สินและไม่มีความสามารถจ่ายคืน และเกิดการว่างงานแบบไม่สมัครใจ

ส่วนนี้ ผู้เขียนเสนอข้อถกเถียงของ Arne L. Kalleberg และ Kevin Hewison รวมถึงนักวิชาการคนอื่นที่ขยายความรู้ในประเด็นนี้ จึงรวบรวมเฉพาะบทความที่ถกเถียงเรื่องนี้อย่างกว้างขวางในแวดวงวิชาการ ดังนี้

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 33 18/4/2568 BE 15:08

<u>บทความแรก</u> เรื่อง "*Precarious, Informalizing, and Flexible Work : Transforming Concepts and Understandings*" อธิบาย Precarious work คือปรากฏการณ์ของการทำให้ยืดหยุ่น (flexibilization) คือ "การทำให้ไม่เป็นทางการ" (Informalization) ของกระบวนการผลิตในห่วงโซ่อุปทานที่ถ่ายโอนและแบ่งส่วนการผลิตจากการรวมศูนย์ในโรงงาน นี่คือสาเหตุหลักของรูปแบบของการจ้างงานที่ไม่มีมาตรฐาน แรงงานเหล่านี้จะไม่มีอำนาจการต่อรองทางกฎหมายและสถาบัน เพราะไม่มีกฎหมายรับรองสถานะแรงงานที่ผิดปกติ (atypical labour) (Arnold & Bongiovi, 2013)

<u>บทความสอง</u> เรื่อง "*Informal Employment in the Global South: Globalization, Production Relations, and "Precarity"* แสดงให้เห็นการศึกษาแรงงานไม่เป็นทางการขยายประเด็นมาสนใจแนวคิด Precarious employment เพราะปรากฏการณ์ของการจ้างงานยืดหยุ่นส่งผลให้แรงงานไม่มีสถานะทางกฎหมายและไม่ได้รับการคุ้มครองทางสังคม แต่การเสนอแนวคิด "การจ้างงานไม่เป็นทางการ" (informal employment) มาเปรียบกับแนวคิด "Precarious work" แสดงให้เห็นความเชื่อบนฐานทวิลักษณ์พยายามแบ่งความไม่เป็นทางการและทางการออกเป็นคู่ขนานแล้วแล้วยังแบ่งโลกเหนือใช้แนวคิด Precarity ส่วนโลกใต้ใช้แนวคิด Informality ทั้งที่แนวคิด Precarity สามารถอธิบายสถานการณ์ของการจ้างงานไม่มั่นคงในโลกใต้ได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจภาคทางการและไม่เป็นทางการ การแบ่งระหว่าง Precarity และ Informality เป็นการแยกส่วน ไม่มองปัญหาแบบองค์รวม ทั้งที่เป็นเรื่องเดียวกัน (Rogan et al., 2018)

<u>บทความสาม</u> เรื่อง "*Understanding the Globalizing Precariat: From Informal Sector to Precarious Work*" ข้อเสนอสำคัญประเด็นนี้คือ การมองภาพ Informality และ Precarity ร่วมกันเพื่อให้เกิดการทำงานที่มีคุณค่า (decent work) แต่ต้องก้าวข้ามจากวาทกรรมการพัฒนาของการทำให้เป็นสมัยใหม่ (modernization) แล้วเห็นโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่เป็นอำนาจเชิงโครงสร้าง ส่งผลให้เกิดการทำให้เกิดความไม่มั่นคงการทำงานและการดำรงชีวิตของแรงงาน หรือเรียกว่า Precarity ส่วนการต่อสู้ไม่ใช่เฉพาะเรื่องชนชั้นทางสังคมเพื่อให้เกิดการมีงานทำ แต่ต้องขยายฐานการต่อสู้ของแรงงานมาที่อำนาจเชิงโครงสร้าง ทั้งเรื่องโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ นโยบายรัฐและอัตลักษณ์ทางสังคม (Siegmann & Schiphorst, 2016) ส่วนบทความเรื่อง "*Informal Versus Precarious Work in Colombia: Concept and Operationalization*" เผยแพร่ในวารสารฉบับเดียวกับบทความก่อนหน้านี้ ศึกษาในกรณีของโคลัมเบีย พบว่าประสบปัญหาที่คล้ายคลึงกับกรณีของประเทศไทยและหลายประเทศในโลกใต้คือ ผู้ประกอบอาชีพส่วนตัวไม่นับรวมอยู่ในกฎหมายแรงงานส่งผลให้ไม่มีความมั่นคงการทำงานและไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิการทำงาน จึงเสนอนโยบายสำหรับการส่งเสริมให้เกิดการทำงานที่มีความมั่นคงและมีคุณภาพ ประกอบด้วย การคุ้มครองทางสังคม ความมั่นคงทางรายได้ การมีส่วนร่วมและการเสวนาทางสังคม (Ferreira, 2016)

<u>บทความสี่</u> เรื่อง "*Precarious Labor, South and North: An Introduction*" แสดงให้เห็นปรากฏการณ์ของ Precarious work เกิดขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 1970 เน้นที่ประเทศรายได้ปานกลางถึงรายได้สูง ได้แก่ สหรัฐอเมริกาและประเทศในภาคพื้นยุโรปตะวันตก เป็นคุณลักษณะที่ไม่จำกัด

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 34 18/4/2568 BE 15:08

อาณาบริเวณเฉพาะภายในประเทศหนึ่งใด ปรากฏการณ์นี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะมิติของการทำงาน แต่รวมถึงมิติอื่น ได้แก่ เพศสภาพ เชื้อชาติ และสถานะพลเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้หญิง เยาวชน คนไม่มีสัญชาติ และอื่น ๆ ข้อเสนอนี้จึงแตกต่างจากที่ Guy Standing และ Gerry Rodger เน้นแคบลงเฉพาะคุณลักษณะของงานและการทำงานที่ไม่มั่นคง นอกจากนี้ยังถกเถียงกับ Arne Kalleberg และ Kevin Hewison เนื่องจากไม่เห็นด้วยต่อการให้นิยาม Precarious work คือกระบวนการของอำนาจที่เชื่อมโยงกับรัฐและนโยบายในความสัมพันธ์ระหว่างทุนและแรงงาน ข้อเสนอของนักวิชาการสองคนนี้เน้นที่ผลกระทบของ Precarious work ต่อชีวิตแรงงาน แต่ไม่สนใจบริบทเฉพาะของแต่ละประเทศ เช่น ระบอบรัฐสวัสดิการที่มีความหลากหลายกว่าสามตัวแบบหลักคือ อนุรักษ์นิยม เสรีนิยม และสังคมประชาธิปไตย (Mosoets et al., 2016)

ถัดมา บทความหลายรายการที่เสนอโดย Arne Kalleberg และ Kevin Hewison ทำให้เห็นข้อถกเถียงในรายการบทความสื่อไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป เนื่องจากนักวิชาการสองคนนี้เคยศึกษากรณีของแต่ละประเทศมาตั้งแต่ปี 2013 ถกเถียงให้เห็นปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมมีผลให้เกิด Precarious work ในหลายประเทศของภาคพื้นเอเชีย โดยเฉพาะการพัฒนาเทคโนโลยีและการแข่งขันทางการเมืองและเศรษฐกิจท่ามกลางอิทธิพลของเสรีนิยมใหม่ แม้แต่ละประเทศมีระบบการคุ้มครองทางสังคมที่จัดไว้ให้เพื่อรองรับ Precarious employment แต่แรงงานไม่สามารถหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระดับโครงสร้างได้ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานในเศรษฐกิจภาคทางการและไม่เป็นทางการก็ตาม ทั้งสองคนจึงนิยาม Precarious work คือ “ความไม่แน่นอนและไม่มั่นคง จนเกิดการถ่ายโอนความเสี่ยงจากผู้จ้างงานสู่ผู้รับจ้าง” (Kalleberg & Hewison, 2013) หากพิจารณากรณีของประเทศไทย Kevin Hewison เคยเขียนบทความเรื่อง “*Thailand and Precarious Work : An Assessment*” ร่วมกับวรดุลย์ ตุลารักษ์ ยกตัวอย่างและอธิบายคำว่า “นอกระบบ” (Outside the system) ที่ใช้ในประเทศไทยคือแรงงานนอกระบบ ทั้งที่ควรใช้คำแปลที่สอดคล้องกับภาษาอังกฤษคือ “แรงงานไม่เป็นทางการ” (informal workers) ได้แก่ แรงงานรับงานไปทำที่บ้าน ผู้รับจ้างตามสัญญา และแรงงานเกษตรตามฤดูกาล และผู้จ้างงานตนเองหรือผู้ทำงานอิสระ ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกร ผู้ค้าแผงลอย ไปจนถึงเภสัชกร ทนายความ แพทย์ และทันตแพทย์ แรงงานกลุ่มเหล่านี้ที่ยกตัวอย่างถือเป็น Precarious workers แต่การเสนอประเด็นของทั้งสองคนทำให้เห็นการเก็บข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติแบ่งตามการจ้างงานทางการและไม่เป็นทางการ แต่ไม่เก็บข้อมูลตามรูปแบบของการจ้างงานที่หลากหลาย ทั้งที่การทำงานบางเวลา การทำงานเหมาช่วง มีความสำคัญมากต่อการพัฒนาระบบการบริหารแรงงาน (Hewison & Tularak, 2013)

สืบเนื่องจากประเด็นข้างต้น วาทกรรมที่ครอบงำวิธีคิดคนในสังคมไทยคือ “แรงงานนอกระบบการบริหารแรงงานภาครัฐ” แต่กระทรวงแรงงานและหน่วยงานภาครัฐไม่มีมาตรการการพัฒนาและการคุ้มครองทางสังคมเหมือนกับ “แรงงานในระบบการบริหารแรงงานภาครัฐ” ตามที่ส่วนหนึ่งในบทความของ Hewison and Tularak (2013) อธิบายสวัสดิการสังคมของประเทศไทยในกรณีของระบบสุขภาพ ทั้งสองคนแสดงให้เห็นปัญหาของการได้รับสิทธิจำแนกตามสถานะทาง

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 35 18/4/2568 BE 15:08

สังคมและอาชีพ แบ่งออกเป็นโครงการประกันสุขภาพถ้วนหน้า กองทุนประกันสังคม และสิทธิรักษาพยาบาลของข้าราชการ จนเป็นเงื่อนไขให้แต่ละคนมีสิทธิการรักษาพยาบาลไม่เหมือนกัน แต่ข้อเสนอในบทความเห็นการมีรายการสวัสดิการทั้งสามนี้ลดความไม่มั่นคงของแรงงานทุกกลุ่ม การออกแบบสวัสดิการที่จำแนกตามสถานะทางอาชีพทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำของโอกาส แม้สามารถลดความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงสิทธิระบบสุขภาพได้ก็ตาม ทั้งนี้การศึกษา Precarious workers ในกรณีระบบสุขภาพของประเทศไทย ทำให้เห็นข้อเสนอของ Hewison ไม่ได้ละเลยต่อระบอบรัฐสวัสดิการและบริบทเฉพาะแต่ละประเทศ หรือกล่าวถึง Precarious work แบบเหมารวม เหมือนกับที่ Guy Standing กล่าวถึงในแง่ของสถานะและชนชั้นทางสังคม

ส่วน Hewison and Kalleberg (2013) ศึกษา Precarious work ในหลายประเทศของภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียใต้ ได้แก่ อินโดนีเซีย ไทย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม ศรีลังกา และอินเดีย แนวทางการศึกษา Precarious work เป็นการทำความเข้าใจการแบ่งระหว่างงานที่มีและไม่มีมาตรฐาน (standard/nonstandard work) และงานทางการและไม่เป็นทางการ (formal/informal work) ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ การผลิตในห่วงโซ่อุปทานโลก และการแข่งขันทางการค้าและลงทุน ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอน ความไม่มั่นคง และคาดการณ์ไม่ได้ในทุกภาคส่วนเศรษฐกิจ นอกจากนี้ Kalleberg et al. (2022) วิเคราะห์ผลกระทบของ Precarious work ไม่เพียงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการจ้างงาน แล้วตัดขาดไม่เชื่อมต่อกับ “ระบบทุนนิยมโลกและลักษณะเฉพาะของแต่ละประเทศ” เพราะตามที่ปรากฏในหนังสือ “*Precarious Asia: Global Capitalism and Work in Japan, South Korea, and Indonesia*” ผู้เขียนพิจารณาว่า Arne Kalleberg และ Kevin Hewison ใช้เวลาพัฒนาข้อเสนอและข้อถกเถียงในหนังสือข้างต้นมาตลอดหนึ่งทศวรรษคำอธิบายในแต่ละประเทศที่เป็นกรณีศึกษา ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และอินโดนีเซีย ทำให้เห็นคุณลักษณะเฉพาะของระบอบการเมือง นโยบายแรงงาน และระบบการคุ้มครองทางสังคม เช่นกรณีของอินโดนีเซียสะท้อนปัญหาของระบบการบริหารแรงงานที่คล้ายคลึงกับประเทศไทยคือการจัดเก็บข้อมูลสถิติแรงงานและเศรษฐกิจไม่เป็นทางการแทนที่จะมีวิธีการจัดเก็บแบบเดียวกันกับประเทศอื่นในประเทศภาคพื้นยุโรปตะวันตก

โดยสรุป การเสนอบทความที่มีการถกเถียงกว้างขวางในประเด็นนี้ เพื่อแสดงให้เห็นการขยายความรู้ของ Precarity ให้กว้างขึ้นจำกัดไว้เฉพาะ Precarious work ซึ่งเน้นที่งานและแรงงาน และ Precariat ที่เน้นสถานะและชนชั้นทางสังคม นอกจากนี้แนวคิด Precarity สร้างความท้าทายต่อแนวคิดการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่ของความไม่เป็นทางการ (informality) รวมถึงปฏิบัติการระดับนโยบายของประเทศในโลกใต้ เพราะตามที่พิจารณาจากข้อถกเถียงทางวิชาการพยายามให้แนวคิด Informality เป็นส่วนหนึ่งของ Precarity และไม่แยกส่วนเอกภาวะของสรรพสิ่งออกเป็นสองหรือมากกว่านั้น แต่อีกด้านของ Precarity ในมิติของการทำงาน ก็ยังมีข้อถกเถียงเช่นกัน เพราะแยกส่วนการพิจารณาระหว่างรูปแบบของงานที่มีและไม่มีมาตรฐาน (standard/nonstandard work) รูปแบบของการจ้างงานกลายเป็นประเด็นที่นำมาถกเถียงท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์เสรีนิยมใหม่ เพราะทำให้สภาวะการดำรงอยู่ของชีวิตและการทำงานไม่มีความมั่นคง ความเสี่ยง ความไม่แน่นอน

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 36 18/4/2568 BE 15:08

และความไม่สามารถคาดการณ์ใด ๆ แต่การพิจารณารูปแบบของการจ้างงานต้องมองว่า เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนโยบายเสรีนิยมใหม่ การแก้ปัญหาไม่เพียงแต่การส่งเสริมนโยบายการจ้างงานให้มีความมั่นคง แต่ต้องพิจารณาระบบการคุ้มครองทางสังคมและนโยบายตลาดแรงงานเชิงรุก พร้อมกับเสริมสร้างความเข้มแข็งอำนาจต่อรองให้แก่แรงงานทุกกลุ่ม

3.4 การถกเถียง "Precariat" ในแง่ของสถานะและชนชั้นทางสังคมในระบบทุนนิยมโลก

ข้อเสนอของ Guy Standing ใช้นโยบายเสรีนิยมใหม่และโลกาภิวัตน์มาเป็นจุดตั้งต้นของการจำแนกตามสถานะและชนชั้นทางสังคม หรือตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา โดยแบ่งคนออกเป็น 6 กลุ่ม จำนวนนี้นับรวม 5 กลุ่มคือ "ผู้ทำงานเสี่ยงและอันตราย" (precariat) และอีก 1 กลุ่มคือ "ผู้ทำงานชั้นล่างสุดในสังคม" (lumpen-precariat/underclass) แต่บ่อยครั้งนับรวมเป็นกลุ่มเดียวกันของคำว่า Precariat เพื่อฉายภาพการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์กับชนชั้น Plutocrats ทั้งนี้ ผู้เขียนจะอธิบายและขยายความสถานะของแต่ละกลุ่มเพื่อให้เห็นภาพเชิงประจักษ์ (Standing, 2014; 2019; 2021; 2022)

<u>กลุ่มแรก</u> อภิสิทธิ์ชน (plutocrats/elite) เป็นคนส่วนน้อยไม่ถึงร้อยละ 1 หรือมีเพียงร้อยละ 0.001 คนกลุ่มนี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจและสังคม ชี้นำทิศทางการพัฒนาของโลกและประเทศ แต่การกล่าวถึงสัดส่วนเช่นนี้เป็นวาระทางการเมืองของขบวนการยึดครอง เพื่อรณรงค์การรวมตัวและต่อต้านคนเหล่านี้ที่ช่วงชิง ผูกขาด และเอื้อประโยชน์ทรัพยากรหรือ "ทรัพย์สินส่วนรวม" (commons) ให้คนชนชั้นเดียวกัน ไม่พ้นแม้แต่น้ำในมหาสมุทร อากาศที่ใช้หายใจ และอื่น ๆ ทั้งที่คนส่วนใหญ่อีกร้อยละ 99 ควรได้รับโอกาสที่เท่าเทียมและการกระจายอย่างเป็นธรรม ตัวอย่างเช่น การได้รับตำแหน่งทางการเมืองด้วยวิธีการแต่งตั้งเพื่อให้ครองตำแหน่งอย่างมีเสถียรภาพ แต่ต้องรักษาเครือข่ายผลประโยชน์ของกลุ่มทุนธุรกิจผูกขาด

<u>กลุ่มสอง</u> ผู้เชี่ยวชาญ (proficians) เป็นคนอีกกลุ่มที่พยายามผลักดันให้ตนเองก้าวสู่การเป็นอภิสิทธิ์ชน แทนที่จะปกป้องผลประโยชน์ของคนชนชั้นเดียวกัน คนกลุ่มนี้ไม่ต้องการเป็นผู้ทำงานรับเงินเดือน แต่ต้องการใช้ชีวิตที่ไม่เครียดและไม่เหนื่อยล้าจนเกินไป หรือการใช้ชีวิตและทำงานที่มีความยืดหยุ่นสูงทั้งด้านเวลาส่วนตัวและรายได้ จึงทำงานตามสัญญาว่าจ้างรายโครงการหรือประกอบกิจการส่วนตัว เพราะมีรายได้สูงกว่าการทำงานเป็นลูกจ้างรับเงินเดือน คนเหล่านี้คาดหวังชีวิตจะประสบความสำเร็จจากการแสวงโชคหรือพบโอกาสตามช่องทางต่าง ๆ ที่ง่ายและสบายกว่าการทำงานเต็มเวลา 8 ชั่วโมงต่อวัน และทำงานล่วงเวลาแบบไม่ได้รับค่าจ้าง กอปรกับงานบางตำแหน่งเริ่มเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นการทำงานทางไกล (telework) ทั้งนี้ Holubova and Kahancova (2022) อธิบายคนเหล่านี้เริ่มเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการจ้างงานที่มีมาตรฐาน จากการทำงานเต็มเวลากลายเป็นงานชั่วคราวตามสัญญาระยะสั้นหรือโครงการ ชีวิตการทำงานเช่นนี้แท้จริงแล้วคือ Precarious work แต่คนชนชั้นนี้มักไม่ยอมรับและปฏิเสธการได้รับคำนิยามแทนที่สถานะและชนชั้นทางสังคมเช่นนี้

<u>กลุ่มสาม</u> ผู้ทำงานรับเงินเดือน (salariat) เปรียบได้กับชนชั้นกลาง (middle class) เป็นคนที่ทำงานมั่นคงเต็มเวลา แต่มีความหวังน้อยนิดว่า ตนเองจะก้าวสู่การเป็นอภิสิทธิ์ชน จึงเลือกอยู่ฟากฝั่งเดียวกับอภิสิทธิ์ชน แสดงออกเป็นลิ่วล้อรับใช้ผู้บริหารระดับสูงในองค์กรและรับคำสั่งมากดขี่ผู้ใช้แรงงาน

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 37 18/4/2568 BE 15:08

ต่ออีกทอดหนึ่ง จึงเป็นกลุ่มคนทำงานที่ค่อนข้างมีความมั่นคงทางอาชีพ (occupational security) เพราะได้รับสิทธิและสวัสดิการในองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน แต่ไม่ได้ปลอดภัยและรอดพ้นจากความเสี่ยงที่เกิดขึ้นฉับพลันในระบบเศรษฐกิจ เช่น การเลิกจ้างเพราะเหตุของเศรษฐกิจตกต่ำหรือไวรัสระบาด ดังนั้น การทำงานนี้ในศตวรรษ 21 ผู้ทำงานรับเงินเดือนจะเปลี่ยนจากค่าจ้างเป็นรายได้ที่มาจากค่าเช่าหรือกำไรมากขึ้น เนื่องจากเริ่มเปลี่ยนแปลงตนเองมาทำงานเป็นผู้ประกอบกิจการส่วนตัวหรือรับจ้างอิสระมากขึ้น

<u>กลุ่มสี่</u> ผู้ใช้แรงงาน (core workers/proletariat) มีจำนวนมากสุดและเป็นภาพแทนของชนชั้นแรงงานดั้งเดิม เป็นแรงงานที่ทำงานรับค่าจ้าง แต่ไม่มีสิทธิเข้าถึงหรือครอบครองปัจจัยการผลิตอื่นนอกจากใช้เวลาชีวิตแลกรายได้จากการทำงาน คนกลุ่มนี้จึงเป็นคนทำงานหนักมาโดยตลอด แต่ได้รับค่าจ้างต่ำ ด้วยเหตุที่อัตราค่าจ้างกำหนดด้วยเงื่อนไขของผลิตภาพแรงงาน หลักการนี้กำหนดโดยลิ่วล้อของอภิสิทธิ์ชนไม่ถึงร้อยละ 10-20 ตามที่ Alain Badiou (2022) เปรียบเทียบกับคนที่อยู่ในระดับบนของโครงสร้างทางชนชั้น ดังนั้น คนกลุ่มเหล่านี้คือผู้ทำงานรับค่าจ้าง แต่พยายามขยับเขยื้อนทางชนชั้นทางสังคมให้ขึ้นไปเพื่อเข้าใกล้อภิสิทธิ์ชนให้มากที่สุด แต่ความจริงแล้ว เรื่องนี้เป็นไปไม่ได้เพราะไม่มีทรัพยากรอำนาจผูกขาดทางตลาดและการเมือง

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 38 18/4/2568 BE 15:08

<u>กลุ่มห้า</u> ผู้ทำงานเสี่ยงหรืออันตราย (precariat) เป็น "ชนชั้นอันตราย" (dangerous class)[2] รวมถึงผู้ทำงานชั้นล่างสุดในสังคม (lumpen-precariat/underclass) เผชิญความไม่แน่นอนและความเสี่ยงมากกว่าชนชั้นอื่น แล้วการทำงานในอนาคต (future of work) ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาทดแทนแรงงาน เช่น การทำงานผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เกิดนายหน้าแรงงานรูปแบบใหม่ที่ไม่ใช่การว่าจ้างภายนอกหรือเหมาช่วงในรูปแบบดั้งเดิม (Standing, 2018) ดังนั้น ชนชั้น Precariat จึงเป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายแรงงานและไม่ได้รับความครอบคลุมของระบบการคุ้มครองทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นวันหยุด ชั่วโมงการทำงาน ประกันสังคม ประกันสุขภาพ และสวัสดิการดูแลด้านต่าง ๆ

การนับรวมชนชั้นอื่นเข้ามาเป็น Precariat จึงมีปัญหาในทางปฏิบัติ ด้วยเหตุที่สำนึกทางชนชั้นแตกกระจาย (class fragmentation) การเหมารวมให้ทุกคนเป็นร้อยละ 99 จึงใช้เฉพาะเป็นเงื่อนไขที่ใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น ขบวนการยึดครองวอลล์สตรีท กรณีของประเทศไทยตามที่ "สหภาพคนทำงาน" (workers' union) เรียกแทนตนเองว่า *"เราคือคนร้อยละ 99"* คล้ายคลึงกับ

---

[2] Precariat ตามนิยามของ Guy Standing ในหนังสือ "A Precariat Charter: From Denizens to Citizens" ประกอบด้วย 10 ประการ

1. Precariat คือ คนที่ไม่มีความมั่นคงการทำงาน ชีวิตได้รับการเลิกจ้างสลับไปกับการว่างงาน ส่งผลให้ไม่มีความแน่นอนและมั่นคงในชีวิต
2. Precariat คือ ความสัมพันธ์ของการกระจายปัจจัยการผลิต แทนการทำให้รายได้กลายเป็นทุนหรือกำไร หรือทำให้ค่าจ้างกลายเป็นทุนรูปแบบอื่น
3. Precariat มีความสัมพันธ์กับรัฐ ประกอบด้วยสถาบันและกลไกที่กำหนดระเบียบสังคมและการกระจายรายได้และทรัพย์สิน จึงถูกปฏิเสธการมีสถานะความเป็นพลเมือง เพราะขาดการรับรองสิทธิพลเมืองเหมือนกับชนชั้นผู้ใช้แรงงานและผู้ทำงานรับเงินเดือน
4. Precariat คือ คนที่ขาดอัตลักษณ์ทางอาชีพ เป็นความรู้สึกทำให้คับข้องใจ แปลกแยก วิตกกังวล และสิ้นหวังในชีวิต เผชิญกับสภาวะที่คาดการณ์ไม่ได้ในการทำงาน อาชีพ และอนาคตของงาน แต่ต้องฝ่าฝืนกับความไม่แน่นอนเพื่อให้มีชีวิตรอดต่อไป
5. Precariat แตกต่างจากชนชั้นผู้ใช้แรงงาน เป็นคนที่ต้องทำงานหนักแต่ไม่ได้รับค่าจ้าง การกดขี่ขูดรีดขีดเส้นแบ่งเวลาใหม่ ทำให้เวลาการทำงานปัจจุบัน แตกต่างจากเวลาการทำงานของระบบอุตสาหกรรมแบบดั้งเดิม
6. Precariat ได้รับผลกระทบต่อภาวะทางจิตใจจากการทำงาน แต่ไม่ควรถูกมองเป็นคนเปราะบาง เพราะงานที่ทำอยู่ได้รับการพัฒนาให้เกิดสำนึกที่ผิดพลาดว่างานนั้นมีเกียรติและศักดิ์ศรี ทั้งที่งานนั้นสร้างความแปลกแยก จนเกิดความคับข้องใจแต่ต้องอดทนทำงานและปฏิเสธงานนั้นไม่ได้
7. Precariat เป็นไปได้น้อยมากที่จะเกิดการขยับเขยื้อนทางสังคม (social mobility) ก้าวไปสู่ชนชั้นผู้ทำงานรับเงินเดือนและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ
8. Precariat ต้องเรียนรู้ทักษะให้สอดคล้องความต้องการของระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม ต้องมีทักษะหรือคุณสมบัติมากกว่าที่กำหนดไว้ในงานนั้น จึงทำให้เกิดความคับข้องใจและความเครียดจากการหางานที่ต้องการไม่ได้
9. Precariat เผชิญความไม่มั่นคงที่เกิดจากการทำงานในระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม เมื่อไม่มีงานทำย่อมไม่อาจหารายได้ดูแลครอบครัว และหน้าที่นั้นมักเป็นผู้ชายที่ต้องทำงานหาค่าจ้างครอบครัว (wage family) จึงเผชิญความเสี่ยงหนักกว่าชนชั้นอื่น
10. Precariat เผชิญกับดักความยากจน ถูกกดขี่ขูดรีด และสภาพบังคับภายนอกสถานที่ทำงาน การประกันสังคมลดบทบาทลงเพราะคนทำงานประจำลดลง แต่ความเสี่ยงและไม่มั่นคงขยายตัวมากขึ้น ส่วนสวัสดิการเน้นการช่วยเหลือทางสังคมผ่านวิธีการมุ่งเป้าแทนเพื่อทดสอบหาคนจน

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 39 18/4/2568 BE 15:08

การรณรงค์ต่อต้าน Precariat ในต่างประเทศ สัดส่วนนี้ไม่ใช่ข้อมูลการศึกษาเชิงประจักษ์ แต่เป็นภาพแทนเพื่อใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคม (political and social movement) สำหรับแรงงานรับค่าจ้าง ดังนั้น การต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวในปัจจุบันไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานของชนชั้น แต่เป็นการฉายภาพแทนการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Selwyn, 2015)

กรณีของข้อเสนอ Precariat ที่มองความเสี่ยงในระบบทุนนิยม ทำให้เกิดความไม่แน่นอน ไม่มั่นคง และคาดการณ์ชีวิตและการทำงานไม่ได้นั้น มีข้อถกเถียงทางวิชาการอยู่ไม่น้อย ผู้เขียนจะยกตัวอย่างและเสนอเพื่อให้เห็นการนำแนวคิดมาใช้ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ แต่ก็มีข้อจำกัดต่อการทำความเข้าใจเงื่อนไขและชนชั้นทางสังคม เช่น ข้อสังเกตและวิพากษ์จาก Erik Olin Wright ที่ไม่เห็นด้วยต่อการนับรวมคนจำนวนมากเป็นชนชั้นเดียวกัน หากพิจารณาคนทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมออกเป็นสองกลุ่มคือคนทำงานคอปกขาวและคอปกน้ำเงิน (white/blue-collar workers) เป็นคำที่ปรากฏในศาสตร์แขนงสังคมวิทยาการทำงาน (sociology of work) เพื่อแบ่งสถานะทางอาชีพและตำแหน่งงาน แล้วพยายามลดทอนทักษะแรงงานลงเรื่อย ๆ ให้ตกอยู่ภายใต้สภาวะวัตถุวิสัย (objective) ทั้งนี้ Wright (2016) ยกตัวอย่างพนักงานคอปกขาวโดยไม่พิจารณาสถานะทางอาชีพของตนเองเป็นชนชั้นแรงงานหรือผู้ใช้แรงงาน (core workers/proletariat) แม้ไม่ใช่ผู้บริหารและพนักงานที่มีสัญญาจ้างงานมั่นคงทั้งในภาครัฐและเอกชนก็ตาม ส่วนผู้บริหารระดับสูงในองค์กรที่ทำงานรับเงินเดือนตามชนชั้นผู้ทำงานรับเงินเดือน (salariat) แต่ความต้องการก้าวขึ้นสู่ชนชั้นอภิสิทธิ์ (elite) จึงพยายามแทนสถานะให้ตนเองเป็นชนชั้นผู้เชี่ยวชาญ (proficians) ที่มีทักษะเฉพาะด้าน แต่เลือกไม่แทนสถานะของตนเองเป็นชนชั้นผู้ใช้แรงงาน

ส่วนข้อเสนอจากการศึกษาของ Mike Savage ศึกษาเกี่ยวกับชนชั้นทางสังคมมาก่อน อธิบายถึง Precariat เพื่อทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางชนชั้นตามสถานะทางอาชีพและการทำงาน (occupation and employment status) ของสหราชอาณาจักรเกิดขึ้นอย่างไร เดิมทีเคยศึกษาปัจจัยของทุนทางสังคมและเศรษฐกิจที่ทำให้เห็นการขยับเขยื้อนทางสังคม (social mobility) (Li et al., 2008) แต่นำแนวคิด “Precariat” อธิบายโครงสร้างและชนชั้นทางสังคมภายหลังจาก Guy Standing เสนอแนวคิดนี้ ทั้งนี้การศึกษาใช้สถิติจำแนกทางเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (UK’s National Statistics Socio-Economic Classification) แล้วกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนเป็นค่าเฉลี่ยของสถานะทางอาชีพ รายได้ครัวเรือน และทุนทางเศรษฐกิจและสังคมอื่น อย่างไรก็ตาม Mike Savage ไม่ได้ปฏิเสธชนชั้นดั้งเดิมแตกกระจายจนไม่เหลือสำนึกทางชนชั้นตามวิธีคิดแบบมาร์กซิสต์ แต่ Savage ถกเถียงประเด็นของการจำแนกทางชนชั้นออกเป็นเจ็ดกลุ่ม กลุ่มที่เรียกว่า Precariat เป็นชนชั้นระดับล่างของโครงสร้างทางสังคม ไม่มีทุนหรือสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจได้แบบเดียวกับชนชั้นกลางที่เป็น Technical experts และ Affluent workers แล้วถือว่ามีสถานะที่แย่ยิ่งกว่าชนชั้นแรงงานแบบดั้งเดิมและแรงงานในภาคบริการ (Savage et al., 2013; Savage, 2015)

สรุปแล้ว Precariat class ตามที่ Guy Standing จึงมีความไม่สมบูรณ์ของการจำแนกทางชนชั้นที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของแต่ละประเทศ กรณีของ Savage et al. (2013) แสดงให้เห็นการจำแนก

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 40 18/4/2568 BE 15:08

ชนชั้นทางสังคมในสหราชอาณาจักรก็ไม่เหมือนกับประเทศอื่น ๆ นอกจากนี้ Orton (2012) เคยเขียนวิจารณ์หนังสือ "*The Precariat: The New Dangerous Class*" ของ Standing มีที่น่ากังวลสำหรับการออกแบบระบบการคุ้มครองทางสังคมให้รองรับสำหรับ Precariat เช่น หลายประเทศมีระบบการประกันสังคมที่แตกต่างกัน ทั้งยังมีเงื่อนไขเพื่อลดแรงจูงใจเข้าร่วมสำหรับแรงงานบางกลุ่ม เช่น แรงงานทำงานบ้านและแรงงานย้ายถิ่น Ian Orton ยกตัวอย่างของการจำกัดสิทธิ ในกรณีของสหรัฐอเมริกากำหนดคุณสมบัติเฉพาะ ไทยยกเว้นกฎหมายประกันสังคมสำหรับแรงงานบางกลุ่ม และสเปนกำหนดขอบเขตสิทธิประโยชน์ให้แคบลงสำหรับแรงงานบางกลุ่ม ดังนั้น ข้อเสนอของ Standing จึงเหมาะสมกับการใช้รณรงค์ของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากกว่าใช้แบ่งสถานะทางอาชีพเพื่อใช้ในการ นอกจากนี้ การใช้แนวคิด Precarious work ในการบริหารแรงงานสามารถใช้ได้ในกรณีของการพิจารณารูปแบบของการจ้างงานที่มีและไม่มีมาตรฐาน เพื่อระบุให้ชัดเจนว่า งานที่มีข้อตกลงและสัญญาจ้างงานลักษณะนี้คืองานที่ย่ำแย่ ไม่เป็นธรรมและกดขี่ขูดรีดแรงงาน เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า งานเหล่านั้นเป็นภาพแทนของชนชั้นล่างสุดในสังคม เช่น

(1) งานแพลตฟอร์มดิจิทัล (digital platform work) ทำให้สถานะการทำงานกลายเป็นผู้รับจ้างอิสระไม่ใช่ลูกจ้าง มีทั้งที่ทำงานผ่านนายหน้าแรงงานหรือผ่านสื่อกลางจัดหางานให้ แต่อาจมีผู้ทำงานรับเงินเดือนและผู้เชี่ยวชาญมาทำเป็นงานหารายได้พิเศษด้วยก็เป็นได้ ปัญหาต่อไปคือเรื่องของการบริหารและนโยบายแรงงานจะจำแนกสถานะทางชนชั้นอย่างไรตามแนวคิดของ Guy Standing ให้เปรียบเทียบสองงานที่มีชั่วโมงการทำงานมากกว่า หรือนับจากรายได้การทำงานมากกว่าหรือความพึงพอใจแต่ละบุคคลมากกว่า ล้วนเป็นเรื่องที่ยากยิ่ง

(2) งานคลาวด์ (cloud work) ครอบคลุมถึงงานที่ว่าจ้างทำเป็นชิ้น (tasking) หรือขยายมาสู่การทำงานทางไกลตามโครงการ (project-based remote work) เป็นงานที่ไม่มีสถานะเป็นลูกจ้างและมีสัญญาว่าจ้างระยะสั้นตามการเรียกใช้บริการ ลักษณะการทำงานมีระยะเวลานานกว่างานรับทำเป็นครั้ง (gig work) จึงแทนที่ตนเองเป็นผู้เชี่ยวชาญ เพราะงานที่ทำใช้ทักษะและความสามารถเฉพาะ แต่ความไม่มั่นคงเป็นปัญหาที่ทำให้แรงงานเหล่านี้แทบไม่สนใจ ด้วยเหตุที่วิธีคิดของแรงงานเหล่านี้มองรายได้เป็นปัจจัยสำคัญกว่าสวัสดิการและมาตรการกฎหมายคุ้มครอง

4. บทสรุป

การถกเถียงและอภิปรายเกี่ยวกับ Precarity และ Precariousness เสนอให้เห็นรากฐานความคิดของ Judith Butler และ Piere Bourdieu และ Alain Badiou จึงไม่ได้จำกัดเฉพาะการศึกษาในประเด็น Precarious work แง่ของการทำงานที่ไม่มั่นคงตามข้อเสนอของ Arne Kalleberg และ Kevin Hewison และ Precariat แง่สถานะและชนชั้นทางสังคมตามข้อเสนอของ Guy Standing บทความนี้จึงเสนอแนวทางการศึกษาเป็นความเข้าใจพื้นฐานเพื่อใช้ในการวิจัยสังคมศาสตร์ ได้แก่ (1) ภววิทยาของสภาวะหรือเงื่อนไขการดำรงอยู่ เพื่อทำความเข้าใจชีวิตแรงงานทั้งแง่ของอัตวิสัยและภววิสัย (2) ภาพแทนของแรงงานในสถานะและชนชั้นใหม่ในระบบทุนเสรีนิยมใหม่ เพื่อใช้เป็นมุมมองของการวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นสังคมวิทยา นโยบายสังคม รัฐศาสตร์ และอื่น ๆ

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 41 18/4/2568 BE 15:08

การศึกษาแนวคิดนี้ไม่ใช่วิเคราะห์เพียงสถานะและชนชั้นทางสังคม เช่น ชีวิตเราทุกคนเชื่อว่าการดำรงอยู่จะได้รับการปกป้องและคุ้มครองจากระบบ ซึ่งรวมถึงโครงสร้าง สถาบัน และกฎหมายให้รอดพ้นจากความเสี่ยงและไม่มั่นคงที่เข้ามาคุกคามชีวิตตนเองและครอบครัว แต่ Precariousness ที่กล่าวถึงกลายเป็น "ความไม่แน่นอน" (uncertainty) ให้ชีวิตเผชิญความเสี่ยงตามมา ทั้งการเลิกจ้างเพราะไม่มีทักษะสอดคล้องกับงานใหม่หรือเกิดวิกฤติทางการเงิน หรือกรณีความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นจากความเสี่ยงในช่วงโคโรนาไวรัสระบาด ทำให้ความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นกับการทำงาน การได้รับวัคซีนและฟื้นฟูรักษา การสูญเสียรายได้ การได้รับผลกระทบทางสุขภาวะทางจิตใจ ดังนั้น Precariat เป็นคนกลุ่มใหญ่ที่ถูกเหมารวมให้ทุกคนมีอัตลักษณ์แบบเดียวกันและมาเผชิญความเปราะบางร่วมกัน ปรากฏการณ์นี้เรียกว่า "ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ" (economic insecurity) ส่วน Guy Standing เสนอให้มีระบบการคุ้มครองทางสังคม (social protection) ไม่ว่าจะเป็นสวัสดิการถ้วนหน้าหรือสวัสดิการคัดกรองเป้าหมาย ทั้งยังเคยเสนอถึงรายได้พื้นฐานถ้วนหน้าเพื่อรับมือกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นฉับพลันและให้ปรับตัวต่อไปได้ในระบบทุนนิยม

ที่ผ่านมา ยังเห็นข้อจำกัดของการศึกษา Precarity ในแวดวงวิชาการสังคมศาสตร์ไทย มักขาดการเชื่อมโยงให้เห็นสภาวะการดำรงชีวิตที่ไม่มั่นคง ทั้งที่จริง ความไม่มั่นคงในชีวิตไม่สามารถแยกมิติเรื่องใดเรื่องหนึ่งออกจากกันได้ เช่น การแยกมิติของเพศออกจากการทำงาน ทั้งที่การจ้างงานก็มีการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุของกายภาพและกำหนดอัตราค่าจ้างที่ไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ กรณีนี้ Precarious work ไม่ใช่เหตุของสัญญาจ้างแรงงานไม่เป็นธรรม แต่เป็นทัศนคติและคุณค่าทางสังคมที่ตีตราให้เพศเป็นความแปลกแยก จนเป็นเหตุของความไม่เป็นธรรมในสภาวะการดำรงชีวิต และอีกส่วนหนึ่ง แนวคิดนี้ไม่นำมาใช้ปฏิบัติการในระดับนโยบายและการบริหารภาครัฐ กรณีของ Precarious work ได้กล่าวถึงมากในประเทศภาคพื้นยุโรป โดยฉายภาพความไม่มั่นคงของงานผ่านรูปแบบของการจ้างงานที่ไม่มีมาตรฐาน (non-standard employment) แต่กรณีของประเทศไทย และอีกหลายประเทศในโลกใต้กลับจำแนกแรงงานออกเป็นภาคทางการและไม่เป็นทางการ แต่จะไม่เห็นข้อมูลเบื้องหลังเลยว่า แรงงานในภาคทางการที่มีสัญญาจ้างงานชั่วคราวและเหมาช่วงมีจำนวนมากน้อยเพียงใด มีความเสี่ยงต้องเผชิญความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจหรือไม่ จึงเป็นเรื่องควรพิจารณายิ่งในการออกแบบนโยบายและการบริหารแรงงาน

เอกสารอ้างอิง

<u>ภาษาไทย</u>

กฤษฎา ธีระโกศลพงศ์. (2562ก). แนะนำความคิดของ Guy Standing : การฉ้อฉลของทุนนิยมผูกขาดและแรงงานที่มีความเสี่ยง. *วารสารธรรมศาสตร์*, *38*(3), 112-129.

กฤษฎา ธีระโกศลพงศ์. (2562ข). รูปแบบของงานที่ไม่มีมาตรฐานและแรงงานที่มีความเสี่ยงในเศรษฐกิจแพลตฟอร์ม. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, *4*(2), 59-107.

ทิฆัมพร สิงโตมาศ. (2565). ชีวิตสภาวะอันตรายและความหวังภายใต้วิกฤติโรคระบาดของแรงงานหญิงข้ามชาติในจังหวัดเชียงราย ประเทศไทย. *วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, *18*(2), 118-151.

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 42 18/4/2568 BE 15:08

ภัทรมน สุวพันธุ์ และสุธี ประศาสน์เศรษฐ. (2563). เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยกระบวนการตกขอบและปฏิกิริยาต่ออำนาจรัฐและทุนของชาติพันธุ์กะเหรี่ยง. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, *8*(2), 48-78.

วีระ หวังสัจจะโชค และธัชชนก สัตยวินิจ. (2563). "แรงงานภาคเกษตรเป็นแรงงานเสี่ยงหรือไม่? : การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตทางสังคมของชาวนาไทยและเวียดนาม". *วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, *32*(1), 88-119.

ษัษฐรัมย์ ธรรมบุษดี. (2556). "ชนชั้นแรงงานเสี่ยง : กลุ่มคนชายขอบบนศูนย์กลางทุนนิยมเสรีนิยมใหม่". *วารสารสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, *43*(2), 157-172.

<u>ภาษาอังกฤษ</u>

Arnold, D., & Bongiovi, J. R. (2013). Precarious, informalizing, and flexible Work: Transforming concepts and understandings. *American Behavioral Scientist*, *57*(3), 289-308. https://doi.org/10.1177/0002764212466239

Badiou, A. (2020). *Méfiez-vous des blancs, habitants du rivage*. [Migrants and militants]. Polity Press.

Badiou, A. (2022). *Les Possibles matins de la politique*. [A new dawn for politics]. Polity Press.

Barbier, J.C. (2022). Précarité and precarity: The amazing transnational journey of two notions unable to form a proper concept in English. In J. Choonara, A. Murgia, & R. M. Carmo (eds.), *Faces of precarity: Critical perspectives on work, subjectivities and struggles* (pp. 13-28). Bristol: Bristol University Press.

Betti, E. (2022). *Precarious workers: History of debates, political mobilizations, and labor reforms in Italy*. Central European University Press.

Bourdieu, P. (1997). Job insecurity in everywhere now. In Acts of resistance: Against the new myths of our time (pp. 82-87). Polity Press.

Butler, J. (2013). "We, the people": Thoughts on freedom of assembly. In A, Badiou, P. Bourdieu, J. Butler, G. Didi-Huberman, S. Khiari, & Ranciere J. (eds.), *What is a People*. Columbia University Press.

Butler, J. (2016). *Frames of war: When is life grievable?*. Verso.

Butler, J. (2020). *Precarious life: The powers of mourning and justice*. Verso.

Butler, J. (2022). *What world is this?: A pandemic phenomenology.* Columbia University Press.

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 43 18/4/2568 BE 15:08

Campbell, S. (2013). Solidarity formations under flexibilisation: Workplace struggles of precarious migrants in Thailand. *Global Labour Journal*, *4*(2), 134-151. https://doi.org/10.15173/glj.v4i2.1135

Choonara, J. (2020). The precarious concept of precarity. *Review of Radical Political Economics*, *52*(3), 427-446. https://doi.org/10.1177/0486613420920427

De Sario, B. (2007). 'Precari su Marte': An experiment in Activism Against Precarity. *Feminist Review*, *87*(1), 21-39.

Duncan, R. (ed.) (2018). Precariousness. In Oxford Learner's Dictionary of Academic English 10th ed., p. 617. Oxford University Press.

Ferreira, M. (2016). Informal versus precarious work in Colombia: Concept and operationalization. *Progress in Development Studies*, *16*(2), 140-158. https://doi.org/10.1177/146499341562312

Harrod, J. (2014). Patterns of power relations: Sabotage, organisation, conformity and adjustment. *Global Labour Journal*, *5*(2), 134-152. https://doi.org/10.15173/glj.v5i2.1155

Hart, K. (1973). Informal income opportunities and urban employment in Ghana. *The Journal of Modern African Studies*, *11*(1), 61-89.

Hedberg, C., Axelsson, L., & Abella, M. (2019). *Thai berry pickers in Sweden: A migration corridor to a low-wage sector.* Delmi. https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1322935/FULLTEXT01.pdf

Hedberg, C. (2022, August 8). Precarity and migration: Thai wild berry pickers in Sweden. In Choonara, J., Murgia, A., & Carmo, R.M. (Eds.), *Faces of precarity* (pp.180-194). Bristol University Press. https://doi.org/10.51952/9781529220094.ch012

Hewison, K., & Kalleberg, A. L. (2013). Precarious work and flexibilization in South and Southeast Asia. *American Behavioral Scientist*, *57*(4), 395-402. https://doi.org/10.1177/0002764212466235

Hewison, K., & Tularak, W. (2013). Thailand and precarious work: An assessment. *American Behavioral Scientist*, *57*(4), 444-467. https://doi.org/10.1177/0002764212466244

Hewison, K. (2016). *Precarious work.* In Edgell S. Gottfried H. & Granter E. (Eds.), The SAGE Handbook of the Sociology of Work and Employment (pp. 428 - 443). SAGE.

Holubova, B. & Kahancova, M. (2022). Revisiting the concept of precarious work in times of COVID-19. In J. Choonara, A. Murgia, & R. M. Carmo (Eds.), Faces of precarity: Critical perspectives on work, subjectivities and struggles (pp. 195-210). Bristol University Press.

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 44 18/4/2568 BE 15:08

IndustriALL. (2014). *Negotiating security: Trade union bargaining strategies against precarious Work*. Retrieved October 22, 2023 from https://www.industriall-union.org/sites/default/files/uploads/documents/STOP-PrecariousW-august2012/Negotiating_Security/negotiating_security_en_web.pdf

International Labour Office. (1972). *Employment, incomes and equality: A strategy for increasing productive employment in Kenya*. Retrieved October 22, 2023 from https://webapps.ilo.org/public/libdoc/ilo/1972/72B09_608_engl.pdf

International Labour Office. (2012). *From Precarious Work to Decent Work: Outcome Document to the Workers' Symposium on Policies and Regulations to Combat Precarious Employment.* https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---actrav/documents/meetingdocument/wcms_179787.pdf

Keune, M., & Pedaci, M. (2020). Trade union strategies against precarious work: Common trends and sectoral divergence in the EU. *European Journal of Industrial Relations*, *26*(2), 139-155. https://doi.org/10.1177/0959680119827182

Kalleberg, A. L. (2000). Nonstandard employment relations: Part-time, temporary and contract work. *Annual Review of Sociology*, *26*(1), 341-365.

Kalleberg, A. L. (2009). Precarious work, insecure workers: Employment relations in transition. *American Sociological Review*, *74*(1), 1-22. https://doi.org/10.1177/000312240907400101

Kalleberg, A. L. (2012). Job quality and precarious work: Clarifications, controversies, and challenges. *Work and Occupations*, *39*(4), 427-448. https://doi.org/10.1177/0730888412460533

Kalleberg, A. L. (2013). Globalization and precarious work. *Contemporary Sociology: A Journal of Reviews*, *42*(5), 700-706. https://doi.org/10.1177/0094306113499536

Kalleberg, A. L., & Hewison, K. (2013). Precarious work and the challenge for Asia. *American Behavioral Scientist*, *57*(3), 271-288. https://doi.org/10.1177/0002764212466238

Kalleberg, A. L. (2018). *Precarious lives. Job insecurity and well-being in rich democracies*. Polity.

Kalleberg, A. L., Hewison, K., & Shin, K. Y. (2022). *Precarious Asia: Global capitalism and work in Japan, South Korea, and Indonesia*. Stanford University Press.

Lewis, W. A. (1954). Economic development with unlimited supplies of labour. *The Manchester School*, *22*(2), 139-191. https://doi.org/10.1111/j.1467-9957.1954.tb00021.x

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 45 18/4/2568 BE 15:08

Lewis, W. A. (1979). The Dual Economy Revisited. *The Manchester School*, *47*(3), 211-229. https://doi.org/10.1111/j.1467-9957.1979.tb00625.x

Li, Y., Savage, M., & Warde, A. (2008). Social mobility and social capital in contemporary Britain. *The British Journal of Sociology*, 59(3), 391-411. https://doi.org/10.1111/j.1468-4446.2008.00200.x

Marin, E. (2013). Precarious work: An international Problem. *International Journal of Labour Research*, *5*(1), 153-168.

Monnier, C. (2013). "*Precarious Labour*". In Smith V. (ed.), Sociology of work: An encyclopedia (pp. 703-705). SAGE Publication.

Mosoetsa, S., Stillerman, J., & Tilly, C. (2016). Precarious labor, South and North: An introduction. *International Labor and Working-Class History*, *89*, 5-19. https://doi.org/10.1017/S0147547916000028

Munck, R. (2013). The precariat: A view from the South. *Third World Quarterly*, *34*(5), 747-762. https://doi.org/10.1080/01436597.2013.800751

Negri, A. (2014). *Fabbrica della strategia*. [Factory of strategy: 33 Lessons on Lenin]. Columbia.

Orton, I. (2012). The Precariat: The New Dangerous Class - By Guy Standing. *International Social Security Review*, *65*(1), 121-124. https://doi.org/10.1111/j.1468-246X.2011.01423.x

Rodgers, G. (1989). Precarious work in Western Europe: The state of the debate. In G. Rodgers & J. Rodgers (Eds.), Precarious jobs in labour market regulation: The growth of stypical employment in Western Europe (pp. 1-16). Geneva: International Institute for Labour Studies.

Rogan, M., Roever, S., Chen, M. A., & Carré, F. (2017). *Informal employment in the global South: Globalization, production relations, and "Precarity"*. Emerald Publishing Limited. https://doi.org/10.1108/S0277-283320170000031010

Savage, M., Devine, F., Cunningham, N., Taylor, M., Li, Y., Hjellbrekke, J., & Miles, A. (2013). *A New Model of Social Class? Findings from the BBC's Great British Class Survey Experiment. Sociology*, *47*(2), 219-250. https://doi.org/10.1177/0038038513481128

Savage, M. (2015). *Social class in the 21st century*. Pelican.

Selwyn, B. (2015). Twenty-First-Century international political economy: A class-relational perspective. *European Journal of International Relations*, *21*(3), 513-537. https://doi.org/10.1177/1354066114556659

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 46 18/4/2568 BE 15:08

Seng, S., Charoenratana, S., & Feuer, H. N. (2022). Perceptions and reality of bargaining power among migrants in mobility-dependent sectors: The case of Cambodian migrants in fishery and construction. *Social Justice and Inequality Journal*, *3*(2), 1-20.

Siegmann, K. A. & Schiphorst, F. (2016). Understanding the globalizing precariat: From informal sector to precarious work. *Progress in Development Studies*, *16*(2), 111-123. https://doi.org/10.1177/1464993415623118

Standing, G. (2009). *Work after globalization: Building occupational citizenship*. Cheltenham: Edward Elgar.

Standing, G. (2011). End of a Faustian pact: Workfare and riots. *Poverty*, (140), 11-14.

Standing, G. (2014). *A precariat charter: From denizens to citizens.* Bloomsbury Publishing.

Standing, G. (2018). *Taskers in the precariat: Confronting an emerging dystopia.* (E. Paus, Ed.). Confronting dystopia: The new technological revolution and the future of work (pp. 115-133). Cornell University Press.

Standing, G. (2019). *Plunder of the commons: A manifesto for sharing public wealth*. Pelican.

Standing, G. (2020). *Battling eight giants: Basic income now*. Bloomsbury Publishing.

Standing, G. (2021). *The precariat: The new dangerous class (Special COVID-19 edition).* Bloomsbury Publishing.

Standing, G. (2022). *The blue commons: Rescuing the economy of the sea*. Pelican.

Sylos-Labini, P. (1964). Precarious employment in Sicily. *International Labour Review*, *89*(3), 268-285.

Woodcock, J. (2023). *Key dynamics of contemporary employment.* Routledge.

Wright, E. O. (2016). Is the precariat a class?. *Global Labour Journal*, *7*(2), 123-135. https://doi.org/10.15173/glj.v7i2.2583

ebook_IN □□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ 44 □□□□□□□ 1.indd 47 18/4/2568 BE 15:08